TRANSILVANIA

BULETIN DE TEHNICĂ A CULTURII

Nr. 1

ANUL 69 IANUARIE-FEBRUARIE 1938

SIBIU

100841

Anul 69. Ianuarie—Februarie 1938. Nr. 1.

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

In faţa unui nou an

de *Al. Dima.*

Păşim cu acest număr al „Transilvaniei" în cel de al 69-lea an al activităţii revistei, a cărei lungă şi stăruitoare vieaţă parcurgând cu încredere şi semeţie epoca cristalizării noastre naţional-spirituale, a ştiut s'o oglindească în pagini ce au devenit astăzi documentare pentru istoria culturală a Românilor Ardeleni. Răsfoindu-i într'adevăr colecţiile, cititorul atras de mireasma trecutului sau cercetătorul pornit pe studii de adâncire şi atentă explicare, se vor întâlni pe acelaşi drum care duce în inima intelectualităţii ardelene ai cărei reprezentanţi de frunte au împodobit şi onorat aceste foi. Este mai ales nespus de interesant să descifrezi din vălmăşagul scrisului care a fost, în toate genurile şi pe toate domeniile, stilul în care s'a închegat unitatea şi originalitatea diferitelor perioade ale luptei spirituale a Românilor Ardeleni, să simţi palpitând în şerpuirea frazei, în imagine şi cuvânt ca şi în sbaterea nervoasă a ideii, marele spirit istoric ce venind de departe, din ceţuri ce nu s'au limpezit încă, ia conştiinţă de sine şi-şi formulează clar fiinţa nu numai în manifestările de ordin politic, ci şi în cele culturale care s'au adunat toate şi totdeauna în jurul drapelului „Asociaţiunii".

După Unire, „Transilvania" a trecut atât prin criza generală a vremii, cât şi prin cea specială a „Astrei", căutând a-şi găsi locul şi a-şi fixa structura în cadrul noilor realităţi social-naţionale. Caracterul ei dominant literar dinaintea războiului s'a prelungit multă vreme şi după sguduitorul eveniment până ce — în cele din urmă — odată cu instaurarea la conducerea „Asociaţiunii" a dlui prof. Iuliu Moldovan, s'a găsit cea mai potrivită înfăţişare ce trebuia dată „Transilvaniei", transformând-o din revistă în „buletin de tehnică a culturii", caracterizare care defineşte noua ei factură. „Transilvania" a devenit un organ oficial prin care Comitetul central îşi leagă activitatea de cele mai depărtate despărţăminte, în paginile căreia se elaborează doctrina „Asociaţiunii" în urma directivelor conducerii „Astrei", se oglindeşte freamătul manifestărilor noastre de pe toate meleagurile Ardealului, Banatului şi Basarabiei, se oferă prilej de vie discuţie în jurul problemelor de educaţie a maselor, se încearcă o înviorare continuă a luptătorilor pe frontul culturii şi civilizaţiei celor mulţi. Noutatea mai ales pe care ultimii ani au adus-o pe teren doctrinar a fost publicarea în paginile noastre a acelor rubrici biopolitice, demografice şi eugenice menite a răspândi ideile biologico-spiritualiste ale „Asociaţiunii" orientând-o astfel în adevărata atmosferă a vremii.

Redacţia buletinului îşi dă de sigur seama de măsura în care programul ei a putut fi realizat. Ea ştie că multe puncte ale programului ce şi-a propus, au însemnat numai deziderate, ci nu izbânzi şi fapte. Paginile ei s'au resimţit adesea de lipsa unor informaţiuni mai precise asupra activităţii despărţămintelor şi cercurilor culturale, pe care secretariatul nostru de propagandă le-a putut în parte remedia cu entuziasm şi frumoasă înţelegere, de lipsa unei colaborări mai susţinute din partea conducătorilor despărţămintelor dela care noi nu aşteptăm numai simple ştiri despre activitatea lor, ci şi serioase îndrumări culturale extrem de preţioase pentru noi fiindcă se construesc pe fundamentul

experienţelor trăite. Ele au răzbit totuşi în toate colţurile unde freamătă bunăvoinţe pentru „Asociaţiune“ ducând un îndemn, elogiind o faptă creatoare, deschizând o problemă, desvăluind un moment uitat al trecutului.

Păşind pe calea unui nou an, care se deschide mai necunoscut ca oricând, răscolitor de atâtea griji ce-i dau năvală încă din prag, în bătaia vânturilor tainice din afară şi dinlăuntrul ţării, „Transilvania“ îşi propune şi de acum înainte să semene încredere şi optimism, vigoare şi nădejde în ideile-forţe ce animă „Asociaţiunea“ şi pe conducătorii ei.

Etica creştină în opera culturală şi socială a lui V. Goldiş*)

de **Dr. G. Preda,**
vicepreşedinte al „Astrei".

Ştim că necesitatea eticei creştine în activitatea omului înseamnă a găsi reprezentarea valorii supreme a finalităţii şi a sensului vieţii, creştinismul fiind singurul mijloc de cunoaştere a izvorului de iubire, bunătate, dreptate, frumos, adevăr, cu un cuvânt a acelor sentimente ce trebuesc să stăpânească sufletele noastre şi să conducă acţiunile noastre.

V. Goldiş a fost un mare om, — un erou în înţelesul filosofului englez Carlyle, — căci având ca ideal de viaţă binele şi interesul neamului, a căutat să-l realizeze în mod perseverent prin acte ce aveau ca suport etica creştină.

In numeroase scrieri şi vorbiri din ţară s'a arătat personalitatea marelui dispărut prezentându-l aşa precum era: omul cu cultura aleasă şi distincţie sufletească, muncitorul cinstit şi conştiincios care-şi îndeplinea corect îndatoririle sale familiare, sociale şi umane, naţionalistul şi patriotul urzitor de cele mai bune gânduri pentru neam şi ţară.

Toate însuşirile sale erau însă îmbibate de principiile eticei creştine, de acea iubire, bunătate, devotament, tact prudenţă etc. care-l înălţau pe piedestalul de prestigiu, autoritate, onoare, stimă şi consideraţie în sufletele acelor cu care venea în contact şi-l cunoşteau mai de aproape.

In toate scrierile sale, în toate faptele sale dinainte de războiu, în acele ale marelui act al Unirii dela Alba-Iulia, precum şi în acele de după războiu ca: preşedinte

*) Extras din o conferinţă ţinută la Arad 13/II. 1938 asupra Personalităţii lui V. Goldiş.

al „Astrei", ministru, luptător politic etc. V. Goldiș avea neîntrerupt aceeași conduită creștinească.

Ca om evlavios și bun ortodox, V. Goldiș știa că învățătura religioasă creștină impune o imitare a vieții Domnului nostru Isus Hristos printr'o renunțare la bunurile pământești și printr'o dirijare spre frumsețea vizionei spirituale. El însă mai știa că religia creștină recomandă un echilibru de sănătate în viață și că pe lângă credința în împărăția de dincolo, trebue să aibă loc și mulțumirea sufletească a unui traiu în limitele existenței pământești.

Pe lângă smerenia față de biserica creștină și pe lângă imnul de slavă față de creator, există deci pentru om și posibilitatea de a alege în practicarea faptelor sale, pe acele ce sunt plăcute Dumnezeirii.

Ori a lupta în viață pentru ca neamul tău să fie sănătos trupește și sufletește și să ocupe un loc de frunte, a persevera pentru dreptate, libertate, adevăr și unitate, înseamnă a lucra pe placul celui ce ne-a zidit și iată cum religia creștină ajunge să se îmbine cu naționalismul.

Nu numai atât. Libertatea acordată de religia creștină fiind legată de lupta din mijlocul lumei acesteia, trebue să cunoaștem prin observări, studii și experiențe această lume în toate domeniile și aspectele ei. De astădată vedem cum religia creștină se îmbină cu cultura.

Aceste adevăruri sunt expuse în mod strălucit în articolul său intitulat „Cultura și Politica".

Ambele sunt — după V. Goldiș — niște produse ale luptei pentru existență, niște instrumente ale evoluției vieții sociale.

Dacă prin cultură, omul se desrobește de natură, prin politică el se desrobește de oameni și astfel se civilizează. Ori în criteriile civilizației primează libertatea gândirii, a credinții, a națiunii.

D. Goldiș accentuează și mai mult asupra acestei probleme când spune: „ne-am îneca în decepție mortală dacă nu am avea în viață îmboldurî și suporturi. Imbold spre cunoștințele noi și spre libertate. Suport ce ni-l poate aduce credința creștină și pe care ne bazăm în pasul nostru spre ideal", și mai departe adaogă: „dacă la temelul

dorului de cunoştinţe noi, veghează interesul egoistic, credinţa ne aşează pe socul nebiruit al dreptăţii".

Cultura deci înfrăţită credinţii religioase oferă unei politici naţionaliste, instrumentele eficace în lupta pentru civilizaţie.

Aceste idei îşi au o exprimare şi mai clară în discursul ţinut Congresului preoţesc din Arad la 23 Oct. 1923.[1])

„Incât priveşte convieţuirea socială — zice V. Goldiş — opera Mântuitorului se rezumă în trei cuvinte: libertate, naţionalitate, umanitate. El a rupt cătuşele sclăviei sufleteşti şi a proclamat libertatea ca condiţie fundamentală a oricărei veritabile propăşiri omeneşti; el a stabilit dreptul naţionalităţii ca factor principal şi singur îndreptăţit al concurenţei între oameni, el a fixat ţinta finală a acestei desăvârşiri prin organizarea unitară a umanităţii întregi sub legea blândă a iubirii deaproapelui, chemată să înfăptuiască în lume dreptatea socială".

„Libertatea este pentru oameni unica sursă, şi singura condiţie neînşelătoare a progresului spre culmile de neatins ale fericirii pământeşti. Pentru acest mare principiu al desăvârşirii s'au cheltuit energiile cele mai generoase în cursul veacurilor. Prin chin, jale şi sânge omenirea neîncetat se sbate a statornici tot mai luminos între oameni şi între popoare libertatea mântuitoare. Descătuşarea crescândă din robia trupească şi sufletească a oamenilor, acest fundamental principiu al legii lui Christos, jalonează cărarea atât de spinoasă a civilizaţiunii umane".

Şi mai departe arătând izvorul naţionalităţii D. Goldiş zice: „Prin lungi milenii de suferinţe, prin vremuri de sclavagiu şi barbarie, prin luminişuri glorioase şi trecătoare, prin munci istovitoare ale intelectului şi infinite războaie, prin credinţi deşarte ori altele mângâitoare, prin elanuri uimitoare ale sufletului, alte dăţi prin întunericul scepticismului de energii ucigător, omenirea a ajuns în sfârşit a înţelege că chiagul cel mai fără greş, cel mai firesc şi cel mai rezistent al solidarităţii indispensabile convieţuirii

[1]) Detalii se pot ceti în volumul „Discursuri" de V. Goldiş Cultura Naţională, 1923. Bucureşti.

omenești, al organismelor sociale a căror desăvârșire propagă idealul organizării universale a conștiințelor omenești, este naționalitatea".

„Instinctul istoriei, ca să numim așa sbuciumul omenirii de a substitui forței dreptatea și de a spori astfel condițiile pașnicei colaborări a oamenilor pe întreg pământul, a consacrat principiul național ca cel mai neîntrecut cheag al Statelor, care sunt chemate să devină atomii organizației universale omenești. Statele naționale sunt columnele umanității".

„Astfel în istoria civilizației omenești de până aci, aruncând în lume sămânța libertății și consacrând ca cheag al organismelor sociale principiul național, martirul Golgotei a rămas biruitor".

Și V. Goldiș termină discursul său spunând: „Se pare mai mult ca oricând, că lupta se dă pentru interesele ancestrale ale bietului trup muritor, dar legea firii știe, că se făurește neîncetat treptele tot mai urcate pe scara idealului dreptății.

„Nu vă temeți că va urma brutalizarea devinitivă a vieții, ci mai vârtos să credeți că deasupra tuturor svârcolirilor omenești veghează cu nemărginită iubire ochii blândului Isus. Zadarnic și fără rost sunt doctrinele tuturor sistemelor filosofice, care întemeindu-se pe condițiile materiale ale vieții, vor să afirme, că marele regulator al istoriei omenești este lupta pentru existența materială și că ținta finală a omenirii este organizarea ei universală pe temeiul exclusiv al producțiunei și consumațiunei. Nu. Idealului marelui stomac universal i se opune idealul marelui suflet universal, i se opune unirea conștiințelor".

„Unirea conștiințelor omenești se va desăvârși în măsura, în care va birui în lume iubirea deaproapelui, principiul fundamental al învățătorului dela Nazaret. Și așa astăzi, când vedeți dispărute din societate cinstea, omenia, cuviința, măsura și morala și le vedeți toate aceste înlocuite prin dihonia și atotbiruitoarea închinare în fața mamonului, tuturor vouă, cari vă îngroziți de ferocitatea sfâșierilor dintre popoare, tuturor cari cu adevărat doriți bunăvoirea între oameni, mai vârtos vouă tuturor cari do-

riți fericirea și mărirea neamului românesc, ca floare luminoasă în grădina civilizației umane, istoria vă strigă: *„Intoarceți-vă la Christos"*.

Ca fiu de preot născut în comuna Cermei județul Arad, crescut în familie și în școală pe principiile bunei morale creștine, era natural ca dragostea sa creștinească, bunătatea inimei sale și gândul său să se îndrepte spre satul românesc și să-și concentreze toată atenția pentru ridicarea acestui sat pe teren cultural și social. Sub acest raport găsim mărturisirea sa de credință în discursul dela Adunarea generală a „Astrei" ținut la Arad în 8 Noemvrie 1934.

„Temelia de neînvins a vieții românești în furnicarul neamului lumii este țărănimea română, rezervor curat și fără prihană a tuturor energiilor naționale, depozitarul aptitudinilor și virtuților care îndreptățesc viața românească în lume ca instrument de morală și dreptate, singura chezășie neînșelătoare pentru progresul spre lumină și fericire a omenirii.

„Asociațiunea" va înfășura în haina caldă a iubirii sale și a părinteștei sale îngrijiri această țărănime română, dându-și toată osteneala s'o scoată din beznа pricinuită de nedreptatea vremilor trecute și de părăginirea păcătoasă a stăpânitorilor de pe vremuri, obligându-i drumul spre progres și lumină. Departe de noi odihna, până când nu vom vedea în fiecare sat românesc casa culturală, școala roditoare de prunci sănătoși și veseli, biserica plină de credincioși și răsunătoare de rugăciuni în coruri răsărite din inimi senine și iubitoare, ogoarele vărsând rodul maximal al muncii istovitoare, grădinile cu pomi și toate dulcețile vieții sburătorite de harnice albine, grajdurile și izlazurile pline cu vite, ternile petrecute în muncă folositoare, prin case podoabele hărniciei femeiești, plugarul treaz, cruțător, cinstit și luminat și ferit de orice exploatare a străinului hain".

In nenumărate rânduri D. Goldiș ca urmaș la președinția „Astrei" al martirilor înaintași și întemeietori ai „Astrei": Andrei Șaguna și Al. Șuluțiu, ne atrăgea atenția că „Astra" trebue să rămână pentru totdeauna scutul mulțimii obidite, nedreptățite și să înfășure în iubirea sa, oceanul so-

cial fecund în energii, al acelora ce rabdă şi suferă, dar de unde răsar adevăraţii binefăcători ai neamului.

Iubirea şi dragostea creştinească V. Goldiş nu o arată numai faţă de satele româneşti nu numai faţă de fraţii din părţile ardelene, maramureşene, crişene şi bănăţene, el o exprimă faţă de toţi fraţii români din toate unghiurile ţării şi discursurile rostite cu ocazia descălecării în Vechiul Regat (31 Mai 1924), acele rostite la Chişinău 7 Iunie 1925 în vederea constituirii „Astrei Basarabene", sunt mărturiile dragostei sale de neam, a solidarităţii şi unităţii naţionale prin o dreptate aplicată în aceeaşi măsură tuturor şi prin iubirea fiecăruia faţă de neamul său, faţă de semenii săi.

Rămân memorabile sub acest raport cuvintele cu care termină discursul său dela Adunarea generală a „Astrei" din Arad.

„Va trebui mai presus de toate să învăţăm a ne iubi unii pe alţii. Dihonia dintre fraţi este cel mai mare rău din lume. Dar iubirea nu este teorie, ci practică. Ea cere jertfa faptei. Orice nedreptate săvârşită altuia, orice hrăpială, orice câştig nemuncit, cea mai minimală exploatare a deaproapelui constitue câte o crimă la adresa solidarităţii umane".

„*Pace vouă*" — era salutul dulce a lui Isus. Pacea o doresc cei ce vreau să muncească pentru binele tuturor, după pace ahtiază neamurile, dar pacea n'o poate aduce forţa în lume, ci numai dreptatea şi nu dreptatea calculată prin raţiune, ci aceea impusă prin inima iubitoare.

„*Toată împărăţia ce se desbină întru sine se pustieşte şi toată cetatea sau casa ce se desbină întru sine nu va sta*" — spune Mântuitorul. Noi însă vrem, ca împărăţia noastră şi cetatea noastră şi casa noastră să stea pe veci şi pentru asta mai vârtos propoveduim solidaritatea întreg neamului românesc care nu se poate produce, decât atunci, când va stăpâni dreptatea, cinstea, morala şi omenia în împărăţia noastră, în cetatea noastră".

„Dreptatea nu este privilegiu nici al individilor, nici al naţiunilor, ea trebue să fie atmosfera înviorătoare a lumii întregi. Înfrăţirea tuturor neamurilor din lume va produce bunăvoirea între oameni, va produce pacea eternă şi uni-

versală, în care va putea să încolţească adevărata civilizaţiune, dându-se fiecăruia rodul integral al muncii sale şi desfiinţându-se exploatarea omului prin om".

Vasile Goldiş nu a fost numai un teoretician, el nu s'a mulţumit numai să propovăduiască gânduri creştineşti, dar să le pună şi în practica vieţii de toate zilele.

In afara iubirii de Dumnezeu, de patrie, de neam, în afara bunei voinţe şi milei arătată celor obidiţi de soartă el şi-a călăuzit viaţa şi de 3 mari principii, aş putea spune 3 mari legi sociale pe care le-am identifica cu acele ale moralei creştine: *ideea îndatoririlor şi drepturilor; a respectului faţă de proprietatea altuia sau de averea statului şi al responsabilităţii faţă de însărcinările ce i se dădeau sau de situaţia ce o ocupa.*

Numeroase exemple din viaţa sa şi pe care cadrul restrâns al subiectului nu-mi permite să le expun, ilustrează tenacitatea şi perseverenţa în respectarea acestor principii.

Atingând prin acest articol latura eticei creştine din opera culturală şi socială a lui V. Goldiş, cred că aduc o contribuţie mai mult la ridicarea personalităţii sale şi deci la locul de onoare ce trebue să-l ocupe în istorie acest mare simbol al frământărilor şi năzuinţelor unei generaţii de care se leagă atâtea acte de eroism, atâtea pagini de glorie.

Din frământările Românilor sălăjeni

de **Ioan Ardeleanu,** senior.

Sălajul care e străbătut în lung şi în lat de valuri romane, împestriţat cândva cu colonii şi cetăţi romane, Sălajul, „partea adnexă", de unde ca un vultur a sburat cel dintâi dascăl al şcolilor ce se deschideau în toamna anului 1754 la îmbinarea Târnavelor, Grigoriu Maior şi unde mari bărbaţi ai românismului au văzut lumina zilei, Sălajul care a cunoscut primele începuturi de şcoli: monastice-tradiţionale, la mănăstirile din Tresnea şi Santău, şcoli naţionale, sub împ. Maria Teresia şi fiul ei Iosif II, Sălajul sub glia căruia — după o tradiţie locală indiscutabilă — îşi doarme somnul de veci cel mai mare istoric, cel dintâi

inspector al şcolilor naţionale româneşti din întreaga ţară a Ardealului, George Gabriel Şincai de Şinca, Sălajul acesta de totdeauna românesc, cu o conştiinţă naţională veşnic trează, a participat la toate actele mari din trecut prin cari sufletul nostru şi-a pretins dreptul la vieaţă naţională.

Două fapte pildnitoare din acest trecut.

*

Se împlinesc 60 de ani de când România Mică se declara independentă şi de când — prin botezul sângelui — se consfinţeşte acest act hotărîtor pentru realizarea unui „vis neîmplinit".

Românii ardeleni cari gemeau sub de trista aducere-aminte stăpânire, au ţinut să ajute la biruinţa fraţilor de peste Carpaţi. Astfel „trecuseră Românii din Făgăraş şi Sibiu... şi se înrolaseră în armata românească, la Ploeşti, unde li se făcuseră şi manifestaţii".[1])

Într'alte părţi ale Ardealului femeile române strângeau contribuţii voluntare pentru ambulanţele oştirii lui Carol I.

Sălajul nostru n'a fost străin de ceea ce se petrecea la fraţii de peste Carpaţi.

In corespondenţa fostului vicar al Sălajului Alimpiu Barboloviciu am aflat o scrisoare care mărturiseşte despre aceasta. Incă la 25 Maiu 1877, marii bărbaţi sălăjeni ai vremii, într'o adunare la Zălau, se sfătuiesc cum ar putea veni în ajutorul fraţilor de peste Carpaţi. In cele din urmă convin că vicarul Alimpiu Barboloviciu să facă un apel către tot Sălajul, îndemnând pe fiecare român a contribui după puterile sale şi în acest sens trimit vicarului scrisoarea de mai jos.

Din această scrisoare se desprinde clar conştiinţa „legăturii de sânge" atât de vie a părinţilor noştri.

„Reverendissime Domnule Vicar Episcopesc!

Evenimentele în orientul Europei, cari siliră şi pe România să îmbrace faţă de răsboiu şi să-şi sacrifice vieaţa şi averea fiilor săi pentru apărarea vetrei strămoşeşti, ni

[1]) N. Iorga: Politica externă a Regelui Carol I, pag. 228.

impun atât din punct de vedere al umanităţii, *cât şi din al legăturei de sânge, în care suntem cu fraţii noştri cei de dincolo de Carpaţi,* imperios, ca să facem şi noi ceva pentru alinarea durerilor fraţilor noştri răniţi sau lipsiţi de averea lor prin furia zeului Marte. Iniţiativa acestei opere frumoase şi umane compete per excellentiam clerului român, care nici când nu s'a retras, când a avut să sacrifice osteneala sau averea întru alinarea durerilor şi uşurarea sarcinelor omenimei suferitoare; drept aceia subscrişii ne adresăm cu toată încrederea Reverendissimei Domniei Voastre, ca să binevoiţi a face dispoziţiunile de lipsă la toate protopopiatele Silvaniei pentru sucurgerea fraţilor noştri suferinzi de rane sau de cele de lipsă spre susţinerea vieţii — cu avere sau mijloace (scame) de vindecat ranele.

Suntem convinşi, că Reverendissima Domnia Voastră Veţi îmbrăţişa această causă sacră cu tot zelul, ce Vă caracterizează atât ca pe locuitorîu al arhiereului eclesiei noastre, cât şi ca pe român şi că la apelul Reverendissimei Domniei Voastre atât clerul, cât şi credincioşii conduşi de acelaşi zel vor grăbi cu bucurie cu dinarul lor la altarul umanităţii şi naţiunei.

Dee cerul, ca acest pas al nostru şi năzuinţele Reverendissimei Domniei Voastre să deschidă izvoare bogate de mângâiere şi vindecare pentru fraţii noştri suferinzi!

Zălau, 25 Maiu 1877.

Al Reverendissimei Domniei Voastre devotaţi:

ss. *Georgiu Pop de Băseşti,* ss. *Ioan Maniu,* ss. *Emeric Pop,* ss. *Vasiliu Pop,* ss. *Gavril Trifu,* ss. *Alexandru Costea,* ss. *Teodor Pop,* ss. *Valentin Pop*".

Rezultatul final al acestui apel încă nu l-am putut stabili. Cu toată prigoana ce s'a deslănţuit în aceste părţi din partea stăpânirii, ofrandele pentru răniţii din războiul neatârnării Romăniei s'au strâns şi s'au trimis.

Esenţialul aci e: integrarea Sălajului de pe vremuri în aceeaşi conştiinţă naţională a Românilor de pretutindeni, marcând prin acţiunea lor, în chip fericit, graniţa de Vest a românismului de atunci, ce va să fie azi şi în veci vecilor.

* * *

Cu o conştiinţă naţională tot atât de vie, au stat Românii sălăjeni în spatele luptătorilor ardeleni ai desrobirii noastre naţionale, politice şi economice, unii recrutaţi chiar dintre ei.

Când George Pop de Băseşti, în urma procesului „Memorandului", împreună cu ceilalţi martiri ai cauzei româneşti, se află în groaznica temniţă din Vaţ, Românii sălăjeni însărcinează pe vicarul Sălajului, Alimpiu Barboloviciu, să-i transmită — de „anul nou", — „cuvinte de laudă, de îmbărbătare şi de felicitare".

Iată un fragment din această scrisoare: „A avut neamul românesc şi în trecut martiri. Dar, deodată, atâţia ca şi acuma, nici când. Ce s'a zis despre martirii creştinismului că sângele martirilor e sămânţa creştinilor (sanguis martyrum semen christianorum), se poate zice şi despre martirii Românismului. Văzând, cu ochii scăldaţi în lacrimi, temniţele Ungariei pline de martirii şi apostolii Românismului, ni se înfăţişează, din începutul creştinismului, era catacombelor, când creştinii ascundeau în locuri suterane lumina credinţii, crucea mântuirii şi, de acolo, înălţau sacrificiu către tronul ceresc. In catacomba Românismului, Te afli îngropat şi Tu, scump apostol al Românismului din Sălaj, dimpreună cu soţii tăi martiri şi acolo înălţaţi voi, de pe altarele inimilor voastre, sacrificiul iubirii către dulcea noastră mamă naţiune şi în sufletele voastre arde lumina credinţei şi a speranţei într'un viitor mai senin al neamului românesc. S'au deschis catacombele. Sacrificiul creştinismului s'a înălţat la altare. Lumina credinţei s'a împreunat cu a soarelui. Crucea mântuirii s'a ridicat pe biserici. Aşa se vor deschide şi zăvoarele temniţelor şi voi, apostoli ai Românismului, veţi răspândi iarăşi lumină, credinţă şi speranţă sub orizontul străluciior al neamului românesc; va triumfa lumina asupra întunerecului şi adevărul asupra minciunii".[1])

Răspunsul lui Gheorghe Pop de Băseşti şi al celorlalţi fraţi de suferinţă către sălăjeni şi vicarul lor, e tot atât de grăitor despre unirea indestructibilă a Românilor sălăjeni,

[1]) Ioan Georgescu: George Pop de Băseşti, pag. 95.

pe care contau şi o aveau la spate. Acest răspuns, pe care am avut fericire să-l aflu între nişte scrisori rămase dela fostul mare vicar al Sălajului A. Barboloviciu, scris în temniţa întunecoasă a Dafului, îl dau aci şi ca un document despre starea sufletească a osândiţilor memorandişti.

„Reverendissime Domnule vicar foraneu!
Iubiţi fraţi!

Ne-aţi făcut atenţiunea prea măgulitoare de a ne adresa de „Anul nou", în numele poporului român din Silvania, cuvinte de laudă, de îmbărbătare şi de felicitare: de laudă, zicând, că în lupta grea am stat credincioşi în jurul steagului, pe care ni l a încredinţat poporul român şi pre care e scris: religiunea noastră strămoşească, limbă şi naţionalitate şi drepturi omeneşti şi cetăţeneşti; de încurajare, arătându-ne neclătită credinţă a D-voastre a tuturor, că învingerea în cele din urmă a causei noastre şi drepte şi sfinte are să fie; de felicitare, urându-ne zile mai fericite, în cari şi noi să vedem rodul muncii şi jertfelor aduse din dragă inimă pentru acea causă.

Felicitările le-am primit cu adânc simţită mulţămită, pentrucă suntem convinşi, că au ieşit din duioase inimi româneşti; încurajările ne sunt de deosebit preţ, nu pentrucă am fi slăbit în luptă pentru apărarea steagului, ci pentrucă ele ne arată, că inteligenţă şi popor, toţi fii neamului românesc, — stau în rară armonie la spatele nostru, că toţi sunt gata să ne susţină şi să aducă jertfe pentru causa comună şi astfel ne dau cea mai puternică garanţă, că aspiraţiunile nobile ale poporului nostru încununate de succes au să fie; iar laudele permiteţi-ne a le deriva acolo, unde se cuvine: la naţiunea noastră iubită, care în sclăvie de secoli şi politică şi socială şi bisericească, nu şi-a pierdut încrederea în D-zeul îndurărilor, în forţele şi aptitudinile propri, ci cu frunte ridicată păşeşte cu conştiinţa valorii sale şi cu încredere spre ţinta măreaţă, sfântă şi generoasă de a-şi redobândi locul de onoare, ce l-au avut odinioară strămoşii noştri în concertul popoarelor, de a deveni campioni adevăraţi ai civilizaţiunii în orientul Europei şi a fi şi ocrotitorii altora în această cale.

Firmi în credinţă, că izbânda nu poate să întârzie, Vă urăm tuturora vieaţă îndelungată cu fericire, ca împreună să ne putem bucura de viitorul mai fericit şi mai blând al scumpei noastre naţiuni, viitor, pe care cu toţii deopotrivă-l oftăm.

Al D-Voastre

Uaţ, în 28 l. 1895.

cu frăţească iubire: "

ss. *George Pop de Băseşti;* ss. *N. Cristea;* ss. *Mihai Veliciu;* ss. *Aurel Suciu;* ss. *Dr. Teodor Mihali;* ss. Dr. *D. P. Barcianu;* ss. *Dem. Comşa;* ss. *Dionisiu Roman;* ss. *Rubin Patiţia;* ss. *Gerasim Domide.*

Aceste două fapte pildnitoare din trecutul Sălajului îşi au înalta lor semnificaţie şi pentru vremile noastre. Şi azi, ca şi atunci, temeiul existenţii noastre este şi trebue să fie o unire desăvârşită „în cugete, simţire şi fapte", între toţi fiii acestei naţiuni.

De pe acest piedestal de granit vom putea continua linia de înfăptuiri istorice, la cari este chemată nobila noastră naţiune.

Generaţia de azi în clădirea României Mari

de **I. Agârbiceanu.**

1. Vieaţa se rezumă în mişcare pentru ori care organism viu. Mişcare şi activitate pentru creştere, pentru alimentarea forţelor mature, mişcare şi muncă ce se opune puterilor destructive ce duc la moarte. Aşa o plantă, un arbore, un organism animal, omul. Chiar când ni se pare că a încetat mişcarea şi activitatea, pauza din somn sau din iarnă, nu-i decât stadiu de refacere sau de acumulare a puterilor.

Vieaţa e muncă continuă; niciodată nu începe unde ni se pare, ci cu mult înainte; prin lanţul dependenţelor ajunge la primele pbârşii; şi niciodată nu sfârşeşte unde ni se pare, ci se continuă — prin ceea ce a dat, până la sfârşituri.

Un lanţ continuu a cărui tărie, socotit la un punct, atârnă de toate zalele dinaintea acelui punct.

Un organism viu e aşa cum l-au determinat organismele înaintaşe de acelaşi soiu şi cel ce va veni, ca urmaş, atârnă în mare parte de acesta de azi. Pomul plin de roade toamna a preexistat în cel înflorit primăvara şi în cel înmugurit încă în toamna trecută.

Chiar şi în fenomenele lumii neorganice: o erupţie de vulcan, un cutremur de pământ, a preexistat în cauzele lui de zeci de ani, de sute ori, de milenii.

2. Omul ca individ, ca societate şi naţiune, nu se poate abate dela această lege universală. Individul e ceea ce a moştenit dela întregul şir al strămoşilor, ce a adaus el cu munca lui şi ce au contribuit împrejurările, timpul, mediul.

Societăţile omeneşti, popoarele, tot aşa. In evoluţia vieţii unui popor nu poate fi o epocă de stagnare, de stare pe loc, ci cel mult de odihnă în care se acumulează noi forţe.

Cea dintâi poruncă ce se impune unei generaţii e continuarea mişcării, a muncii, a creaţiunii, pentrucă evoluţia în viaţa unui popor nu se poate opri decât cu ameninţarea morţii.

Şi nu orice muncă, orice contribuţie, e necesar să dea oricare generaţie: ci aceea care izvoreşte din cele mai bune puteri intelectuale şi morale ale ei.

A crede că o generaţie ar putea fi destinată, în viaţa unui popor, numai la a consuma, a se bucura, a trece uşor prin lume, fără muncă şi creaţie proprie, deci fără jertfă, chin şi lacrimi, — ca o deviare dela legea generală a vieţii şi deci o cumplită primejduire a viitorului unui popor.

Dacă pui la temelitile unei clădiri, din lene şi imbecilitate, material rău, toată clădirea se poate prăbuşi, chiar dacă în pereţi ai pus material bun. A spune: noi am făcut România mare, am atins o înălţime, acum ne putem ospăta, ne putem permite lene, moravuri corupte, căci vor clădi mai departe cei ce vor veni după noi, e o crimă.

Temeiurile naţiunii se pun pe rând de fiecare generaţie. Şi dacă mai punem lemn putred, zadarnic vor pune urmaşii fier, se va prăbuşi noua Biserică.

Dela unire multă lume trăieşte aşa ca şi când n'ar mai avea nici o îndatorire către Patrie, ci numai către sine însuşi. Idealul de viaţă colectivă s'a întunecat şi s'a luminat numai cel individual, în ceea ce e mai uşor, mai fără muncă şi jertfă, în necesităţile materiale ale vieţii.

Cu un cuvânt punem cărămizi nearse la temeiurile României mari.

3. E de sigur o crimă colectivă, de care mulţi nu-şi dau seama. Cine şi-a dat mai întâi seama de realitate, a fost tineretul nostru, alături de sufletele de elită, din generaţia matură, acele cari au fost suflete de elită şi în tinereţea lor.

Societatea matură, în majoritatea ei, oamenii de dusină, dela unire, au rămas să se înfrupte la ospăţul României mari, fără să le mai pese de dezorganizarea vieţii, de căderea cinstei, a autorităţii, a prăbuşirii muncii creatoare. In locul idealului ce implica privaţiuni, muncă, efor-

turi, suflet eroic, ei slujesc viţelului de aur şi se dedau la orgii în jurul lui, fără să se ruşineze că-i vede lumea, copiii lor ce se ridică, beţi de furt, de falş, de ilegalitate, de desmăţ, de toate greşelile cari izvorăsc *din lipsa unei activităţi spirituale creatoare*. Aşa se pedepseşte în noi neascultarea de legea universală a vieţii: munca creatoare. Dacă nu dăm, prin sudori de sânge, ce avem mai bun în puterile noastre, *ne descompunem*, putrezim.

Intru atât suntem robii legii primordiale a vieţii: a munci. Contribuţia noastră cu ce avem mai bun, la făurirea zalei pe care o constituim în lanţul naţional, e un imperativ organic.

4. Deci, pe lângă semnalele de alarmă date de marii idealişti ai generaţiei mature, tineretul e acela care s'a mişcat mai întâi în anii de după unire făcând o notă discordantă în îndestulirea generaţiei care s'a pus la masa ospăţului Romăniei mari. Generaţia tânără s'a arătat din primii ani ai unirii, nemulţumită. Freamătul ei a tot crescut şi azi e o forţă de care trebue să se ţină seamă.

Mulţi afirmă: nemulţumirea se datoreşte singur faptului că nu a ajuns şi ea, la masa ospăţului. Nu mai încape! Nu-i ştiu dorul de muncă şi de creaţie.

De sigur nemulţumirile materiale, *nevoile* şi *sărăcia*, sunt primele elemente cari ne fac să cugetăm asupra noastră şi a societăţii. De sigur în generaţia tânără vor fi şi elemente cari aleargă după ce-i mai uşor în lume. Cari nu şi-au văzut şi nu-şi văd, de prima muncă elementară vârstei lor: studiul. Unde nu sunt excepţii?

Din frământările tinerimei s'au ridicat, însă, câteva *semnale de alarmă cari sesizează tocmai principiile noului ideal*, care poate singur să dea societăţii şi neamului posibilitatea de a-şi face azi datoria, adică de a putea duce cu un pas mai *departe evoluţia sănătoasă* a neamului românesc. Aceste semnale de alarmă, de ani de zile, atrag luarea aminte a societăţii româneşti, asupra următoarelor valori, cari trebue să fructifice vieaţa românească în vremea noastră:

a) *O concepţie spiritualistă creştină asupra* lumii şi vieţii, care să fie la temelul întregei noastre activităţi, —

concepție contrară filosofiei materialiste. De aceea tineretul nostru, dela întâiele mișcări s'a numit creștin;

b) O concepție românească, pornind din: *ideea națională* care a înfăptuit statul de azi, dar nu l-a organizat încă, nici nu l-a consolidat, — în *alcătuirea intrinsecă a Statului român.* De aceea tinerimea s'a numit națională;

c) *Necesitatea unei discipline și a unei autorități* pe care generația matură n'o mai poate da, prin organizarea existentă, ce pâră din lipsă de autoritate, de disciplină, de legalitate și se prăbușește în abuz, șmecherie, eludare de legi, protecționism și favoritism.

De aceea nevoia tinerimei *de a se organiza aparte,* de a-și impune o disciplină, de a primi și a da sancțiuni celor din sânul ei, care calcă legile acestei auto și benevole organizări;

d) *Necesitatea muncii constructive,* care se vădește în pilda unică până acum în trecutul nostru, ca tinerimea să se apuce de lucrări materiale, fiind ea și muncitoarea, și constructorul în același timp.

Ori, cam aceste patru sunt și în realitate, *noile valori spirituale,* cari pot duce națiа să-și facă munca și datoria sa în clipa de față.

Să le luăm pe rând.

1. *Concepția spiritualistă creștină* asupra lumii și vieții, în opoziție cu cea materialistă din trecut.

In adevăr pentru viața și activitatea omului liber în România mare, când nici o restricțiune nu ni se mai pune în cale, avem nevoe de *omul întreg,* omul conștiinții, directivat de forul său intern, pe care nu ni-l poate da decât *creștinismul.*

Multe din virtuțile pe cari credem că le-am avut în trecut, erau *negative.* Se datorau în parte, faptului că ușile puterii *ne erau încuiate,* în nouile provincii și deschise numai pentru puțini în Țara liberă. Acum sunt deschise tuturora.

România nouă are nevoe de oameni *virtuoși individual,* pentru a da o societate și un popor la fel. Pe acest om nou nu ni-l poate da concepția materialistă a vieții: că suntem și ne reducem la materie și că, cu viața de aici, totul s'a sfârșit.

Fericirea nu o putem vedea în „bea, mâncă şi te veseleşte", pentrucă aceasta ne cufundă în materie şi ucide spiritul.

România nouă are nevoe de *muncă şi luptă eroică*, pentru a se consolida şi a-şi da partea ei în lume, *iar eroismul nu izvoreşte decât din credinţa care ne face să ne ştim nemuritori* şi care ridică valorile etice ale vieţii la cea mai înaltă consideraţie.

Doctrina şi morala creştină creează omul care pune datoria *faţă de spiritul său, societate şi neam, mai presus de toate.*

Poruncile creştinismului crează pe omul erou în viaţă, care nu se lasă condus de sentinţa forului extern, care poate întârzia, ci se conduce de *aceea a forului intern.* Toate popoarele libere, care n'au avut o înaltă morală, mai ales în clasele ei conducătoare, au putrezit şi s'au prăbuşit.

Omul liber nu poate trăi corect decât dacă *de bunăvoie se robeşte conştiinţii* sale sănătoase, susţinută de o credinţă spiritualistă şi o morală înaltă.

De aceea noulle generaţii bine se intitulează creştine; condiţia e să şi fie în realitate, *nu numai cu numele.*

Generaţia de azi e nevoe să treacă dela afişare la *practica* creştinismului. Să fie aşa cum se numeşte. Să practice, din convingere, poruncile creştinismului. Să fie cinstită, muncitoare, modestă hotărîtă, gata la privaţiuni, eroică în lupta vieţii. Să vadă toată activitatea ei prin prisma permanentelor interese naţionale, umane şi de Stat. Să fie incoruptibilă.

Să se folosească de mijloacele harului divin, depozitate în sf. Biserică.

Munca constructivă ce o aşteaptă e enorm de grea şi numai conştiinţele degajate de materialism, sunt vrednice să o poarte cu *eroism,* cu dezinteresare personală.

Generaţia de azi a simţit adevărul; trebue să-l pună în practică, să fie creştină cu tot sufletul, cu toată viaţa. Aşa vor regenera societatea şi naţiunea. Tineretul şi afirmă că a pornit pe acest drum.

2. A doua alarmă ce o dă generaţia de azi e valoarea *ideii naţionale* în alcătuirea intrinsecă a Statului român.

Când în primii ani după unire, tinerimea a pornit o mişcare *naţionalistă*, mulţi din generaţia adultă spuneau că e o *aberaţie*. Intrasem în Statul *naţional*, — mai era nevoe şi teren pentru naţionalism? Să fi venit cu lupta asta înainte de unire! Atunci era rost, iar acum?

Cei ce luptaseră pentru unire — vorbim numai de cei buni — vedeau în ființă lupta naţională în ceea ce au făcut ei şi în primi ani nu înţelegeau tineretul.

Azi mulţi, tot mai mulţi, dau dreptate instinctului generaţiei tinere. Intr'adevăr ceea ce s'a realizat prin unire nu era decât un postulat politic. Se dăduse forma căutată, dar fondul, alcătuirea internă naţională, avea abia de-acum să urmeze. Principiul eliminării străinilor intruşi, principiul reprezentării proporţionale în tot aparatul de Stat şi în toate întreprinderile particulare sunt numai *avangarda* adevăratei construcţii naţionale a Statului român. Sunt numai condiţiile în cari spiritul românesc va putea să dea creaţia Statului român nestingherită. Să pue, în alcătuirea lui, virtuţile poporului român.

In aceasta materie generaţia tânără trebue să lucreze în două direcţii: să pregătească terenul şi să-şi crească virtuţile naţionale.

3. *Disciplină şi autoritate.* Marea lipsă din pricina căreia ne înfundăm în noroi. *Autodisciplinare*, prin convingerea într'un front al tuturor energiilor luptătoare; ascultare şi pedeapsă. Imbrăcarea în zale de luptă, ca aşa, disciplinaţi, să poată conduce la vremea lor Ţara, îmbrăcând-o din nou în disciplină şi autoritate.

Respect şi ascultare de Dumnezeu, de legile omului, ale Patriei, respect faţă de Tron şi de autoritatea constituită.

Dacă în actuala alcătuire sunt autorităţi constituite cari nu corespund, ele trebuesc schimbate. Dar pentru cele rămase în picioare, necondiţionat respect şi ascultare.

4. *Necesitatea muncii constructive*, al patrulea principiu asupra căruia dă alarma tineretul de azi, e fundamental şi adânc sesizată. Dela unire nu mai clădim şi nu

mai înfrumusețăm o *casă străină*, ci casa, Patria noastră. Lucrăm în ogorul nostru. Nu se mai poate admite să tragem chiulul *arândașului*, căci ne furăm propria căciulă. Nu mai lucrăm pentru a întări o țară străină, sau a crește *puterile unui popor* strein, ca în trecut, ci muncim pentru *propria întărire*. Din aceasta *realitate* cu imperative inextricabile se confirmă și principiul național și organizarea muncii naționale asupra căruia am stăruit mai sus.

Ceea ce fac tinerii de azi, — cărămizi, cămînuri, — e un *simbol:* necesitatea muncii constructive, dacă voim să asigurăm viitorul.

Dar aceste principii călăuzitoare în viața generației tinere, nu sunt decât proclamarea, în formă nouă, a principiilor de viață ce au stăpânit în toate epocele, creatoare ale istoriei românești. Concepția creștină a vieții și ideea națională au stat la temelia apărării românești în trecutul vijeros și a creației culturale și artistice. Principiul autorității și al muncii creatoare au stăpânit, mai pe urmă, în cei patruzeci de ani de domnie ai Regelui Carol I. La noi, în Ardeal, toate patru au stăpânit până la unire.

Deci, în generația adultă, de amândouă laturile Carpaților, trăiesc încă oameni cari pot înțelege foarte bine năzuințele tineretului de azi și cu cari generația tânără se poate înțelege foarte ușor.

Nu e nici o nevoe de luptă între generații, ci de luptă împotriva elementelor rele, ori din care generație ar face parte.

Carența elementului conducător rural

de **Ion Breazu.**

„Cercurile culturale sunt ramificațiunile cele mai îndepărtate de centru ale Asociațiunii, prin care aceasta intră direct în atingere cu păturile largi ale poporului". Astfel glăsuește Al. 1 din articolul 32 al Regulamentului „Astrei". Conform literei acestui Regulament și spiritului dela temelia Asociațiunii, care este mai presus de toate o instituție pentru răspândirea culturii în masele populare, cercul

cultural este așa dar o celulă primară, dela puterea de viață a cărei atârnă întregul organism al „Astrei". Conducerea centrală a Asociațiunii a și făcut, din această pricină, eforturi neîntrerupte pentru înmulțirea și întărirea cercurilor culturale. Cele mai bune despărțăminte ale noastre au fost acelea care și-au făcut o înaltă idee despre rostul acestor organizațiuni și o imperioasă datorie din răspândirea lor până în cele mai îndepărtate cătune ale teritoriului lor de activitate. Am înșirat în raportul nostru către adunarea generală dela Timișoara, despărțămintele care merită toate elogiile pentru realizările lor în acest domeniu, atât de important

Dacă am marca însă pe o hartă a teritoriului de activitate al „Astrei" toate cercurile ei culturale, ne-am găsi în fața unor goluri, supărătoare prin dimensiunile lor, unde rar dacă se ridică ici-colo câte o astfel de cetățuie culturală. Numeroase din vechile noastre cercuri nu corespund apoi întru totul menirii lor. Activitatea lor este intermitentă, întâmplătoare, sau cu totul neînsemnată. În vizitele noastre am făcut adeseori această dureroasă constatare. De aceea dinamizarea cercurilor culturale rămâne pe întâiul plan al preocupărilor conducerii centrale a Asociațiunii. În curând se vor da și soluții practice și simple în această privință. Până atunci credem însă că e bine să insistăm asupra unora din pricinile carenței acestor organizațiuni, mai ales asupra acelora care reclamă o muncă stăruitoare, aproape o schimbare de mentalitate, pentru a fi înlăturate.

Dacă cercurile culturale ale „Astrei" n'au putut fi înmulțite și dinamizate, în măsura în care a dorit-o conducerea acestei societăți, faptul se datorește în mare parte neînțelegerii intelectualilor dela sate pentru menirea lor. Avem admirabile exemple de devotament pentru „Astra" din partea câtorva elemente de elită a acestor intelectuali, o mare parte din ei fac însă ureche surdă la apelurile insistente ale despărțămintelor de a întemeia astfel de cercuri.

Ne găsim, de fapt, în fața unei grave deficiențe a cadrelor conducătoare rurale, din pricina cărora sufere nu numai „Astra", ci întreaga noastră viață publică. (Mă gândesc mai ales la Ardeal și Banat, pe care le cunosc

mai bine). Înainte de Unire ajunsesem la un fel de echilibru în această privinţă. Funcţiunea de preot şi învăţător îşi avea scopurile ei bine definite, în care erau implicite şi acelea de conducător sufletesc al satului, unde soarta aşeza pe aceia ce le îndeplineau. Aceste funcţiuni erau ocupate apoi de numeroase elemente de elită, fie din pricina că simţeau o adevărată chemare pentru ele, fie din imposibilitatea de a ocupa alte profesiuni. Şi într'un caz şi într'altul, satul oferea intelectualului român un post de comandă, acceptat şi îndrăgit chiar. Întreaga noastră vieaţă politică şi culturală era de altfel puternic orientată spre satul considerat temelia rezistenţei noastre naţionale, mândria şi biruinţa noastră de mâine. A te încadra în vieaţa lui era o datorie de onoare şi o mare satisfacţie sufletească.

După Unire acest echilibru, atins după îndelungate eforturi, a fost adânc sdruncinat. O mare parte din intelectualii satelor au alergat la oraş pentru a se pune în serviciul noului organizaţiuni de stat. Fiilor de ţărani, trimişi cu duiumul la învăţătură, li s'a deschis porţile tuturor carierelor, la care înainte nici nu îndrăzneau să se gândească. Oraşul îi chema pe toţi cu ademenirile lui multiple şi înşelătoare. Spre satul părăsit nimeni nu-şi mai întorcea capul, decât de nevoie. Carierele preoţeşti şi învăţătoreşti nu mai reţineau decât pe aceia care nu erau cu totul lipsiţi de mijloace, sau nu puteau să treacă barierele unor examene. În tot cazul ei priveau cu jind la colegii ce le-au luat-o înainte, instalându-se în confortul oraşelor, în apropierea tuturor posibilităţilor de câştig şi aventură, satul a fost considerat astfel un exil, sau, în cazul cel mai bun, o etapă în goana spre oraşul care cheamă din zare. El nu mai este un scop, ci un mijloc, nu mai este o misiune, ci o povară, pe care să o arunci cât mai curând de pe umeri.

Aceasta este o cauză de natură generală a deficienţei cadrelor rurale, inerentă momentului istoric prin care trecem. Ea a fost însă mult agravată şi de anumite păcate specifice organizaţiunii noastre de stat şi vieţii noastre publice. Intelectualii noştri, mai ales învăţătorii, nu pot prinde rădăcini într'un sat, deoarece sunt mutaţi cu nemiluita, uneori în cursul aceluiaşi an. Cum să cunoască acest în-

telectual nevoile unui sat, cum să se facă prețuit de locuitorii lui, când în scurtul timp petrecut în mijlocul lor nu și-a putut încropi o stare socială, o gospodărie? Cum să se simtă chemat pentru o activitate publică, când în fiecare moment este amenințat cu transferarea? Unui intelectual venit din altă regiune îi trebue cel puțin cinci ani pentru a cunoaște temeinic, obiceiurile, realitățile și oamenii satului în care s'a așezat. Acest lucru ar trebui să dea de gândit Ministerului Educațiunii Naționale, pentru a pune frâu transferărilor și detașărilor, cu rost și fără rost, de pe urma cărora pierde nu numai școala, ci întreaga viață a satului.

De voie de nevoie, exilații de pe o insulă se înțeleg între ei. Cei cinci-șase intelectuali români, cari se consideră exilați în satul nostru, de cele mai multe ori sunt sfâșiați de dihonia politicianismului. Cei mai înverșunați adversari politici nu trebue căutați în capitală, unde protejații partidelor știu atât de bine să-și facă concesii, mai ales când e vorba de vreo afacere, ci în târgușoarele din provincie și la sate, unde dușmăniile politice ating cele mai triste forme ale urei, nerespectând nici familie, nici cel mai elementar cod al onoarei. Trimisul „Astrei" are uneori nevoie de tactul unui diplomat care împacă imperii încleștate în războaie de exterminare, pentru a grupa în cercul cultural pe toți intelectualii satului. Uneori această împăcare, realizată sub auspicii atât de promițătoare, nu ține însă decât atâta timp cât este el de față.

Înăsprirea aceasta a raporturilor dintre conducătorii firești ai satelor nu se datorește însă numai politicianismului, ci și lipsei de ierarhie dintre ei. Înainte de Unire învățătorul era subalternul preotului; astăzi, când este desrobit din această supușenie de către Statul român, el lucrează adeseori împotriva slujitorului bisericii. A mai apărut apoi și notarul, medicul (acesta mai rar) și perceptorul, cari sub vechiul regim nu erau decât arareori Români. Sudura lor în celula satului românesc se face anevoie. Rapoartele noastre privitoare la frontiera de Vest ne relatează lucruri destul de grave în această privință. Delicată problemă a ierarhiei dintre elementele conducătoare ale

satului aşteaptă o soluţie grabnică. Satul este o familie, cu tradiţii şi moravuri de valoarea unor legi bine statornicite. Şi familia fără ierarhie este condamnată certurilor şi disoluţiei.

Iată câteva din metehnele de care suferă cadrele noastre conducătoare rurale. Ne permitem să atragem atenţiunea conducătorilor de despărţăminte asupra lor, pentru a fi combătute cu toată energia. Până când nu vor fi înlăturate, organizarea şi dinamizarea cercurilor culturale va înainta anevoie. În conferinţe cu intelectualii satelor, în şedinţe de comitet, în consfătuiri intime, trebue să se facă toate eforturile pentru a schimba această situaţie, dăunătoare nu numai „Astrei", ci întregei noastre vieţi publice, la temelia căreia rămâne statornic satul, rezervor nesecat al patrimoniului nostru etnic.

Noi probleme ale şcoalei ţărăneşti

de **Al. Dima.**

Este neîndoios că opera de educaţie a maselor a luat şi în România în ultimul deceniu mai ales — o înfăţişare adecvată atât structurii lor psihice, cât şi noilor idealuri educative ale vremii. Câteva elementare, dar neclintite adevăruri, au fost în sfârşit sădite la baza activităţii de ridicare a păturilor impropriu numite „de jos". Renunţarea mai întâi la apostolatul romantic, prin care îndulcitoare energii de aşa zişi „propagandişti culturali" îşi cheltuiau puterile pe domeniul educaţiei intelectualiste şi verbaliste, a consfinţit un imperativ al unei vremi care — ca a noastră — împărtăşeşte un caracter hotărît realist. Să nu fim însă înţeleşi greşit. La caldul idealism, care a stat totdeauna la baza avântului romantic, nu avem nici un motiv să renunţăm. El trebue dimpotrivă tot mai mult exploatat, canalizat însă în spiritul vremii prin încadrarea lui în munca sistematică. Prin acest nou principiu, se alătură de îndată preceptului negativ de mai sus şi unul pozitiv. Muncă sistematică sau metodică înseamnă în pedagogia socială aplicată maselor,

recunoaşterea şi pe acest tărâm a principiului cunoaşterii realităţilor educabile, a mijloacelor de înălţare şi în sfârşit a direcţiunii ideale de urmat. Toate aceste adevăruri multă vreme ignorate au fost — cum spuneam — însuşite de noii educatori ai mulţimii. Instituţiile ce s'au creat în slujba maselor în ultimii ani, s'au mişcat pe aceste linii directoare sau tind cel puţin să le urmărească. Nu altfel s'a întâmplat cu *şcoala ţărănească* a cărei existenţă însăşi e expresia noii metode educative. Ea purcede doar dela considerarea marii noastre realităţi ţărăneşti ca material principal naţional de educat, dela observarea că şcoala oficială a statului a activat mai mult pentru clasele urbane, că şcoala primară a satului chiar pregătea exodul la oraşe întrucât le socotea pe acestea de un nivel mai ridicat către care satele au datoria să tindă. Urbanizarea culturii şi civilizaţiei rurale — ideal al şcolilor apusene — se transpusese şi la noi, sub legea implacabilă a imitaţiei sterile. Acel spirit realist al vremii, despre care vorbeam, a deschis în sfârşit ochii asupra adevăratului drum ce trebue urmat şi care duce la principiul ridicării clasei ţărăneşti la un nivel superior celui de până acum, dar în cadrul ei însăşi, printr'o actualizare a propriilor ei virtualităţi şi printr'o conştiinţă a propriei ei valori. Oraşul nu mai înseamnă pentru noua concepţie un ideal către care satul trebue să tindă, ci o structură spiritual-economică specifică, deosebită calitativ de sat, care reprezintă de asemeni o lume aparte, un univers distinct. Noua instituţie educativă urmează dar a fi creată în cadrul satului, pornind dela configuraţia lui reală şi palpitând în ritmul şi atmosfera lui naturală: O instituţie care să prelungească pe nesimţite, prudent şi firesc, viaţa satului înălţându-i doar nivelul. Şcoala ţărănească a năzuit să devină această instituţie şi judecând după mica ei experienţă de numai cinci, şase ani, viitorul ei a fost pe deplin hotărît. Ea va rămâne la noi singurul mijloc educativ adecvat vieţii şi mentalităţii ţărăneşti, menit să sădească din nou în ţăranul desrădăcinat şi desechilibrat, credinţa în misiunea lui specifică în cadrul statului naţional românesc, fără a-l coborî la un rol subaltern.

O astfel de prețuire a școalei țărănești a împărtășit dela început „Asociațiunea", care a transformat-o în preocupare principală și sistematică în toate despărțămintele ei, cu conștiința că se află în sfârșit pe drumul adevărat. Alături de ea, „*Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina*" și mai ales „*Fundația Regală Principele Carol*" au adus contribuții din cele mai hotărîtoare întru izbânda ideii și perfecționarea instrumentului ce o servește. Școala țărănească a devenit astfel și la noi tipul ideal al școalei într'o țară de sătenî și nu va mai trece mult de sigur până ce ea va fi reglementată oficial de stat. Experiența de până acum a instituției e de aceea cu atât mai interesant de urmărit, cu cât la capătul ei va avea de profitat oficialitatea însăși. „Transilvania" și-a închinat acestui scop multe din paginile ei și ea e bucuroasă și mai departe să folosească munca și încercările tuturor întru limpezirea problemelor ridicate de noua școală. Pe această linie, se mișcă și articolul de față.

Școala țărănească și actualitatea.

O întrebare care s'a pus uneori conducătorilor de școale țărănești, a privit raportul ei cu actualitatea și problemele ce le ridică aceasta.

Se știe într'adevăr că școala oficială se caracterizează în genere prin tradiționalism. Misiunea ei principală a fost totdeauna și la toate popoarele să comunice generațiilor tinere valorile create de cele anterioare, să restabilească adică echilibrul dintre generații și să instaureze ideea continuității. Școala oficială a devenit astfel în mare parte și cu drept cuvânt, o instituție a trecutului. Va urma școala țărănească același drum? Se va situa ea pe linia tradiției și va realiza aceeași misiune ca și școala oficială? Spiritul tradiționalist a și fost cultivat cu precădere în școalele țărănești ale „Astrei". El era de altfel foarte potrivit cu însăși ideologia „Asociațiunii" și mai ales cu structura spirituală conservatoare a țăranului. Vârsta elevilor apoi, foarte mulți trecuți peste 25 de ani, se dovedea de asemeni proprie acestei meniri.

Poate fi şcoala ţărănească înţeleasă numai sub această perspectivă? Să aibe ea numai rolul unui muzeu istoric sau etnografic? Iată ceea ce nu poate fi cu nici un preţ admis. In definiţia şcoalei însăşi există un element de ridicare, de depăşire a trecutului, nu numai de păstrare a lui. Şcoala ţărănească nu va trebui să facă excepţie. Crearea ei însăşi e de altfel un gest inovator şi însemnează o biruinţă asupra puterilor întunereculuí. Ea va trebui deci să se fixeze şi în actualitate şi încă în cea mai vie şi mai imediată. Să nu uităm într'adevăr că apariţia şcoalei ţărăneşti în Danemarca, înainte de jumătatea veacului trecut, se datora exclusiv unei reacţiuni a momentului istoric împotriva unei stări de decadenţă generală. Ea a crescut din actualitate şi împotriva ei. Iată de ce o ancorare a şcoalei noastre ţărăneşti în solul vremii este necesară. Intr'o epocă într'adevăr în care haosul cultural şi politic ne cuprinde în vâltoarea lui, când orientarea e greu posibilă unui intelectual chiar, ţăranul trebue cu atât mai mult îndrumat şi fixat asupra menirii lui ţărăneşti în societatea actuală. Toate lecţiunile la toate obiectele pot fi legate de ritmul vremii, iar interesul stârnit de ele va fi cu atât mai viu şi mai preţuit de ţărani. Va fi opera tactului pedagogic al profesorului să îmbine în prelegerile lui sentimentul pentru tradiţie cu cel pentru actualitate.

Şcoala ţărănească, centru cultural permanent.

O altă problemă a şcoalei ţărăneşti o alcătueşte raportul ei cu locul, în care funcţionează şi cu regiunea întreagă din care face parte. Prin analogie cu şcoala oficială care tinde să se încuie parcă în propria ei fiinţă, birocratizându-se şi mecanizându-se, îngrădindu-şi misiunea la fabricarea de absolvenţi cu certificate numerotate, şcoala ţărănească dela noi socoteşte de multeori că şi-a împlinit datoria odată cu terminarea cursurilor. Impărtăşită în unele părţi, această vedere a fost combătută cu drept cuvânt în altele. Despărţământul nostru de Maramureş ca şi şcoala dela Tg.-Fierbinţi (Ilfov), despre care referează atât de interesant şi bogat în sugestii dl *Stanciu Stoian* în primul studiu sintetic, larg cuprinzător ce s'a scris la noi, asupra

acestui subiect, au înțeles că misiunea școalei țărănești e mult mai complexă decât propriile ei cursuri și că freamătul ei de noutate, trebue să-i depășească negreșit zidurile. Școala țărănească urmează să fie în permanent contact cu întreg ținutul în care trăiește. Elevii să nu fie recrutați de aceea pe o rază de întindere prea mare, ci să se adune într'un loc central la maximum 25—30 Km. departe de satul lor spre a fi vizitați de părinți și cunoscuți care au prilejul să vadă astfel și școala cu organizarea ei, să-i cunoască realizările spre a-i face o atmosferă prielnică. Foștii elevi să alcătuiască împreună cu actualii o familie spirituală, constituită în asociații, în jurul cărora să se polarizeze activitatea culturală a regiunii. Școala țărănească să pregătească ea însăși viitoarele elemente de „propagandă culturală" care să nu mai fie porumbei călători prin sate, ci factori de ridicare permanentă prin exemplul lor viu, desfășurat zi de zi în mijlocul satului. Numărul tot mai mare al absolvenților de școli țărănești ale „Astrei" impun despărțămintelor grija organizării lor în asociațiile, de care vorbeam și pe care le credem menite a dinamiza din nou avânturile luptătorilor noștri.

Școala țărănească și localismul educativ.

Din necesitatea unui învățământ intuitiv, care să înfățișeze elevilor realitatea în mod viu și prin contact nemijlocit, a decurs metoda localismului educativ prin care școala ia prin toate obiectele programei ca și prin atmosfera ei spirituală cunoștință de mediul, în care și pentru care ea trăiește. Dacă localismul educativ e un principiu definitiv câștigat pentru pedagogie, n'avem nici un motiv să nu-l admitem și în școala țărănească, al cărei scop e să înalțe pe țăran, dar nu să-l depărteze de cadrul său obișnuit de viață. Încadrarea în actualitate, de care pomeneam mai sus, cere ca un corolar și încadrarea în spațiul geografic și în mediul biologic, psiho-istoric și social al ținutului. Școala țărănească apare atunci ca o expresie spirituală a unei mici regiuni și se structurează cu toată viața și organizarea, în vederii trăirii și înălțării în această re-

giune. Corespunzând și mentalității concrete țărănești, efortul educatorilor va trebui să îndepărteze programele și directivele de văzduhul abstracțiunilor.

Cum se poate realiza însă principiul localismului educativ în școala țărănească? Privitor la programele analitice au fost preconizate două metode: orientarea localistă în cadrul obiectelor de învățământ, care au aspectul unor discipline izolate între ele, (literatură, matematică, agricultură, apicultură etc.) dar cu obligația din partea profesorului de a face aplicații la realitățile locale, metodă folosită aproape general la „Astra", sau orientare localistă pe „centre de interes" (Dr. Decroly), așa cum a realizat cu multă artă pedagogică școala din Tg.-Fierbinți, a cărei activitate e pe larg expusă în citata lucrare a dlui *Stanciu Stoian*. Părându-i-se că metoda „Astrei" pe obiecte de învățământ nu are un caracter localist, autorul amintit și-a făcut cu un alt prilej observațiile sale în marginea unui articol al semnatarului acestor rânduri, apărut în „Transilvania" (vezi „Căminul cultural"). Este evident însă că o tratare pe cale științifică, având în vedere numai structura intrinsecă a disciplinelor de predat, cu intenția de a comunica țăranului un sistem de cunoștințe, n'a putut avea loc la „Asociațiune" întrucât elevii nu s'ar fi acomodat nici când unei astfel de metode abstracte. Dacă felul predării a fost și la școalele „Astrei" localist, interesul pentru o astfel de procedare va fi de sigur și mai mare în viitor, dacă vom expune aci localismul educativ preconizat de școala dela Tg.-Fierbinți. Școlaritatea a durat aci mai îndelung, doi ani, cuprinzând aproximativ lunile de iarnă, între Decemvrie și Martie. Obiectele studiului au devenit *unitățile de viață* și anume: 1. *unități naturale* cari sunt: grădina, câmpul, râul și balta, dealul, pădurea, muntele și marea; 2. *unități sociale* gospodăria, satul, statul, lumea. Tuturor acestor unități li se aplicau patru obiective educative: *educație gospodărească, sanitară, cetățenească, umanistică*. Educația gospodărească de pildă se realizează prin matematică aplicată, fizico-naturale, agricultură, zootehnie, cooperație aplicate toate unităților naturale și sociale. Științele intră deci în serviciul unităților, se grupează

harnic şi sistematic în jurul lor. Spre a se înţelege şi mai bine, iată programa analitică pe primul an privind unitatea naturală a *grădinii.*

Activitate de cunoaştere: a) vizitarea câtorva grădini, plan de cultură al unei grădini; *b)* cultura plantelor din grădină; *c)* noţiuni de fizică în legătură cu grădina; *d)* matematică aplicată la viaţa economică a grădinii; *e)* cooperaţie pentru valorificarea produselor grădinii; *f)* lecţiuni de sinteză.

Activitate practică: a) se sapă şi se îngraşă pământul, se fac răsadniţe, gropi pentru cartofi, sfecle etc.; *b)* lucru în atelier pentru nevoile grădinii: araci, garduri etc.; *c)* desen liniar: planuri de grădini, schiţe de stupi etc. (Toate acestea privesc *educaţia gospodărească).* Urmează apoi *educaţia sanitară* în legătură cu grădina şi anume: *activitate de cunoaştere:* se studiază bolile de nutriţie, valoarea nutritivă a plantelor, fermentaţia, bacterii ş. a. *Educaţia cetăţenească* înfăţişează locurile din România unde sunt grădini, apoi priviri istorice asupra grădinăritului, pomiculturii, apiculturii la noi, importanţa grădinii pentru formarea sufletului şi cultul florilor etc. *Educaţia umanistică* se realizează prin lucrări cu subiectul: grădina, prin muzică intonându-se cântece ca „Semănaţi pomi", „A ruginit frunza din vii" ş. a., desen după natură etc.

Metoda centrelor de interes astfel preconizată are desigur meritul de a fi mereu mai aproape de realitate şi mai ales de a-i păstra unităţile fireşti. În jurul grădinii, câmpului sau dealului, converg toate cunoştinţele, care nu se mai leagă în sisteme de cunoştinţe abstracte, în scheme logice, ci de unitatea concretă în care ţăranul vieţuieşte şi vrea să se ridice.

Adoptarea acestei metode presupune o pregătire aprofundată a programei analitice, o conducere adânc informată pedagogic care să coordoneze obiectele de învăţământ după unităţi, o conlucrare permanentă între profesori, cari trebue să fie specializaţi în învăţământul ţărănesc prin propria lor practică. Ca şi în toate celelalte domenii, şi în alcătuirea programelor dictează experienţa didactică.

Am fi foarte recunoscători profesorilor dela şcoalele noastre ţărăneşti dacă şi-ar spune cuvântul asupra metodei mai sus expuse.

Asupra caracterului practic al şcoalei ţărăneşti.

O problemă mai voim încă a ridica, fiindcă ni se pare că soluţia ei nu e totdeauna justă. In ce măsură să aplicăm practicismul în şcoala ţărănească?

După „propaganda culturală" de tip idealist, romantic, a urmat o puternică reacţiune realistă. A început după războiu să se ceară tot mai multe fapte şi acţiuni, ci nu vorbe. Educaţia masselor nu se mai putea făuri cu discursuri înflorite şi avântate, pe cale verbală numai. De aci s'a trecut la cealaltă extremă: eliminarea educaţiei umanistice şi înlocuirea ei cu cea economică. Şcoalele ţărăneşti au devenit în unele locuri numai şcoale agricole. S'a văzut în ţăran numai preocuparea practică şi utilitară; un simplu „homo faber". S'a uitat însă că el e creatorul unei literaturi, unei muzici şi unei arte populare, că sufletul lui e chinuit şi de probleme metafizice, că adesea acestea domină pe celelalte: cu un cuvânt că ne aflăm şi aci în faţa unui om cu toate funcţiunile sufleteşte normale şi că nu avem nici un drept a-l diforma într'un sens pur utilitarist. Scriu aceste rânduri fiindcă am observat că deşi toate şcoalele noastre ţărăneşti nu elimină cu totul educaţia umanistică, îi dau totuşi un loc de cenuşereasă, din care se vede că i s'ar dori mai cu plăcere lipsa. Această tendinţă trebueşte însă serios combătută. Orice specializare urmează a fi desvoltată numai pe baza sufletului omenesc în întregimea lui, armonic cultivat. Profesionalizarea duce la îngustime de orizont, la utilitarism, la mecanizare şi favorizează pe teren etic, sentimente egoiste izvorîte din materialism. Astfel de preocupări nu pot intra însă printre obiectivele „Astrei", care le-a combătut totdeauna.

Să nu exagerăm deci caracterul practic al şcoalei ţărăneşti, ci să-l armonizăm cu directivele educaţiei umaniste care — în înţelesul ei bun — îl sprijină chiar.

Biopolitică şi învăţământ

de **Dr. Ovidiu Comşia.**

I.

In numerile trecute ale acestei reviste, am redat, rezumativ, cadrul teoretic al crezului biopolitic. In cele ce urmează, vom încerca să desprindem din strânsa lui închegare, resonanţele practice, prin care biopolitica, îndreptar pururea actual, trebue să supravegheze cadenţa pasului, în mersul spre culmi şi veac al neamului nostru. Deşi s'a convenit ca biopolitica să fie numită disciplină sau ştiinţă, ea e mai mult decât atâta. Biopolitica e o spiritualitate născută din confluenţa mai multor discipline şi ştiinţe. De pe liniile lor de confluenţă, biopolitica se desprinde ca o concepţie de vieaţă, o normă, un crez, care orientează omul şi neamul, în direcţia desăvârşirii tuturor calităţilor şi latenţelor lui firesti.

In accepţiunea ei de spiritualitate, biopolitica implică o închegare unitară. Noi recunoaştem că, a o diviza după probleme înseamnă a ştirbi frumuseţa întregului. Ea e totuşi necesară, căci o înfăţişare prea sintetică a problemei, risipeşte putinţa unei înţelegeri utile.

Deşi atomizăm problema, noi vom încerca, totuşi să păstrăm un contur general, pentru a avea întotdeauna perspectiva întregului.

Dacă năzuinţa biopoliticii este de a selecţiona, de a îndruma şi spori valorile umane în conformitate cu capacitatea biologică a individului, să discutăm puţin măsura în care se acordă organizarea actuală a învăţământului cu această năzuinţă. Să vedem dacă instrucţia noastră de toate gradele, respectă sau nu principiul selecţiunii şi al îndrumării celor cu calităţi alese. Dela început vom spune că instrucţia de ieri şi de azi ,nu numai că ignorează principiul biopolitic, dar îi este chiar ostil în multe privinţe.

Instrucția nu se adresează decât unor însușiri parțiale din ansamblul însușirilor biologice ale elevului. Într'adevăr, finalitatea spre care tinde instrucția nu poate fi numai îndrumarea elevilor spre portul celor mai variate cunoștințe și, selecționarea lor după capacitatea de a reține aceste cunoștințe. Succesul în viață și, mai ales utilitatea individului ca element al neamului și al societății nu depinde nici pe departe de cumulul de cunoștințe la care a fost obligat în timpul școlarității sale. Utilitatea prezentă și viitoare a individului ține de armonia desvoltării sale biologice (fizică, intelectuală și sufletească) și de locul pe care și-l cucerește în virtutea acestei armonii.

Pedagogia de ieri a fost puțin pătrunsă de acest adevăr cuprins în crezul biopolitic. Cea de azi îl intuiește, teoretic, cu oarecare exactitate; lipsește însă efortul organizat și conștient de a-l impune practic. În cei aproape 20 de ani de când biopolitica flutură cu insistență chemarea spre o nouă organizare a statului, în care capitalul ocrotit să fie, în primul rând, capitalul biologic, iar economia cea mai respectată, economia umană, o mulțime de științe și discipline contingente sau mai îndepărtate, au suferit cu timpul transfigurări biopolitice. Transfigurări, o mărturisim, tardive, dintre care foarte multe nu s'au efectuat pe calea scurtă și firească a atingerii directe cu „biopolitica" de esență autohtonă, ci pe calea întoarsă a imitației străine. Principii condamnate la noi, dar aplicate în alte părți sunt preluate, cu entusiasm, de cei ce le-au disprețuit înainte. Un notan de priorități risipite pentru totdeauna printr'o etnică neîncredere în valorile noastre. Dar pe lângă întârziata satisfacție pe care gratitudinea anilor o dă crezului nostru, noi simțim azi, mai mult ca oricând, datoria, nu a unei senine revendicări de prioritate, ci a luptei pentru biruința definitivă a adevărului biopolitic, organizat în ființa statului nostru.

Instrucția de mâine va trebui să recunoască sincer că elevul e în primul rând un organism aservit legilor fără apel, ancorate în imperiul vieții; un zăcământ de calități și defecte, susceptibil de a fi supus unei raționale exploatări, cu scopul de a da randamentul maxim pentru binele

colectiv. Dispozițiile bune și rele primite ca zestre moștenită sau, unele, chiar din ambianța externă, trebuesc studiate, pentru a le accentua pe cele bune și umbri pe cele rele. Raportul numeric și calitativ între aceste dispoziții variază dela individ la individ. Niciodată, nici chiar printre gemenii monovitelini, care au o foarte asemănătoare înzestrare străbună, nu vom putea întâlni doi indivizi identici ca valoare biologică. Dacă inegalitatea înzestrării e de esență axiomatică, dacă fiecare elev are o altă capacitate biologică, deosebită de aceea a tuturor celorlalți, nu se mai poate persista în greșala de a-i considera pe toți egali și de a-i încadra în șablonul aceluiași program. In fiecare clasă sunt elevi care depășesc programul, alții care vor putea ține pas cu el, în timp ce o a treia categorie va fi depășită sau strivită sub greutatea aceluiași program. In același timp, vor fi alții care prin talentul sau vocațiunea lor ar evada din cercul rigid al uniformității și, pe care legile și regulamentele îi forțează să se păstreze la nivelul redus al standardului.

Tendința de nivelare, unul dintre defectele de totdeauna ale învățământului, izvorît din falsa concepție asupra copilului ca ființă abstractă, cu creerul și sufletul flexibil ca ceara pe care învățământul și educația îl poate modela după plac, a căzut în fața adevărului biologic. Invățământul nu mai poate fi privit astăzi ca omnipotent. Nu e el acela care crează genii sau talente. El poate desăvârși numai latențele, dispozițiile favorabile individului și societății, talente și dispoziții de proveniență străbună sădite aprioric în ființa școlarului. Pedagogia de azi cunoaște acest lucru, cu toate acestea însă ea păstrează încă o vinovată aderență cu ilogica trecutului. Clasa continuă să fie privită ca o colectivitate echivalentă încadrată în șablonul programului. Elevul ca individualitate biologică nu contează; talentul și performanța lui sunt cel mult recunoscute dar nu și îndrumate; elevii mai puțin înzestrați, sunt cel mult sancționați, fără ca cineva să se intereseze de cauza inferiorității lor și, fără ca, mai ales să li se studieze unele aptitudini bune pentru ca orientarea lor viitoare să se facă pe temeiul acestora. Buni sau răi, elevii cresc împreună

într'o ambianță pedagogică în care, din trinitatea biologică se exploatează doar intelectul, cultura trupului și a însușirilor sufletești fiind concesionată întâmplării. Intr'un program care sădărnicește capacitatea multora fără să poată îmbunătăți nivelul scăzut al celorlalți. Părăsind școala, elevul nu intră în viață cu o individualitate conștie de valoarea proprie și de posibilitățile lui viitoare.

Dar chiar dacă am presupune că școala și-ar face cu conștiinciozitate datoria biopolitică, situația generală nu s'a ameliorat prea mult. Legile care stau la temelia validității în viață trebuesc schimbate și ele în sens biopolitic. In biopolitică nu există măsuri parțiale. Crezul biopolitic trebue să impregneze simultan toate ramurile de activitate umană și organizare instituțională. Ce i-ar folosi tânărului care, armonie desăvârșită de însușiri și posibilități, pornind la muncă, întâlnește ostilitatea selecțiunii sociale. Ce ar simți creerul lui instruit și sufletul lui educat în fața spectacolului cotidian al ascensiunii gratuite a mediocrității. Câte valori autentice nu capotează în fața acestui spectacol; câtă energie risipită pe tărâmul umilinții impuse.

Biopolitica nu ne apare numai ca o justiție nouă cimentată în edificiul statului, dar ca o morală nouă care să accepte cu seninătate descătușarea valorilor și, să le îndrume pasul spre destinul lor firesc.

(Urmează).

Speranţa medie de a trăi

de **Dr. Petre Râmneanţu.**

Sub noţiunea speranţei medii de a trăi se înţelege numărul anilor pe cari îi pot spera să-i trăiască în medie născuţii-vii, din momentul naşterii şi în general populaţia de orice vârstă până la moarte. Media speranţei de a trăi se calculează ţinând seamă de vârsta populaţiei dela un recensământ şi de decesele pe vârstă cari s'au produs într'un interval de trei ani într'o comunitate. Calculul fiind lung şi destul de complicat îl dăm detaliat în altă parte. Ca acest calcul să fie înţeles măcar principial, îl rezumăm printr'un exemplu teoretic. Presupunând, că am urmări dela naştere până la moarte 100,000 de născuţi-vii, suma anilor vârstei dela moarte, împărţită cu 100,000 ne-ar da lungimea medie a vieţii acestei populaţii. Aceasta, când e calculată pentru un anumit an de calendar e egală cu speranţa de a trăi. In cele mai multe ţări speranţa de a trăi se calculează în cadrul altor probleme, în aşa numitele tabele de vieaţă. Acestea, în aproape toate ţările se calculează în mod periodic. In România speranţa de a trăi e calculată pentru întreaga ţară, relativ la anul 1912 [1]) şi pentru municipiul Cluj, referitor la 1930.[2])

In fine, trecând peste aceste consideraţiuni cari interesează mai mult pe actuari, demografi şi oameni de sănătate publică, să intrăm în miezul problemei care ne preocupă, în a face cunoscut importanţa speranţei de a trăi.

Am constatat, că lumea intelectuală dela noi, în comparaţie cu cea din alte ţări, se foloseşte de media speranţei de a trăi mult mai puţin sau chiar de loc, deşi acest

---

[1]) Sanielevici M.: Note sur une table de mortalité de la population générale de la Roumanie. Bul. statistic al României. No. 6—7, 1921.

[2]) P. Râmneanţu: Lungimea medie a vieţii în Cluj. Bul. Eug. şi Biopolitic, No. 11—12, 1936.

indice e de o precizie absolut matematică şi are mai multe aplicaţiuni. Natural, când ne propunem propagarea ideii de a forma criterii de judecată pe baza speranţei de a trăi, presupunem că toată lumea e de acord cu noi: dorinţa fiecărui muritor e să trăiască cât mai mult, dacă se poate chiar vârsta biblică de 70 de ani.

Amintind, ca exemple numai sănătatea publică şi politica generală a statului, ca pe cele mai din apropiere observate, ar trebui, atât acei cari poartă responsabilitatea organizării activităţii cât şi marele public, asigurătorul bugetului, să aprecieze rezultatele obţinute mai ales prin prisma speranţei de a trăi. Fiindcă în sănătatea publică pentru toţi deopotrivă e prea puţin important, că serviciul merge ca ceasul, hârtiile sunt la timp resolvate şi în regulă aranjate. Ceea ce ar trebui să intereseze e faptul dacă problemele cari periclitează sănătatea populaţiei sunt studiate, atacate cu competinţă şi mai ales dacă au fost rezolvate cu succes. Ori acest succes mai precis, decât prin proporţiile diferitelor mortalităţi — infantilă, generală, de anumite cauze, poate fi măsurat numai prin speranţa de a trăi.

La fel se pune problema şi în politica generală a ţării, fiindcă nu faptul, că un guvern a ştiut să sporească şi să cheltue un buget e suprema lui chemare, ci obţinerea unui maxim de randament. Nu numărul serviciilor proaspăt create şi al clădirilor nou construite e criteriul de apreciere a activităţii, ci ansamblul repercusiunii chiverniselilor din toate domeniile asupra prelungirii mediei de vieaţă, trebue căutat. Dacă am fi privit astfel activitatea depusă în toate domeniile şi mai ales în al politicii generale, de când noţiunea speranţei de a trăi e cunoscută, cu siguranţă, cu toţii am fi pus întrebarea: de ce în ultimii 30 de ani, cu toate eforturile cetăţeneşti depuse, în România nu s'a prelungit media de vieaţă? nu cumva în multe direcţii instituţiile create şi activitatea desfăşurată nu corespund cerinţelor reale şi nu sunt bine canalizate?

Aceste întrebări sunt de sigur grave şi în alte ţări ar avea chiar consecinţe asupra acelora cari şi-au asumat în repetate rânduri răspunderea. Dar e tot aşa de ade-

vărat, că deşi ele şi la noi exprimă o realitate precis măsurată şi veşnic comparabilă cu cea din alte ţări, după cum reiese din următoarea tabelă, totuşi nefiind până de prezent puse, nu putem pe baza lor să acuzăm pe nimeni.

Speranţa de a trăi la naştere, în câteva ţări la anumiţi ani

Ţara — Anii	Speranţa de a trăi la naştere, în ani		Ţara — Anii	Speranţa de a trăi la naştere, în ani	
	Bărbaţi	Femei		Bărbaţi	Femei
Anglia şi Galia			Olanda		
1901—1910	48 53	52.38	1900—1909	51.00	53.40
1920—1922	55 62	59 58	1921—1930	61.90	63 50
Australia			România		
1901—1910	55 20	58.84	1912	39.17	40.10
1920—1922	59.15	63 31	Cluj		
Danemarca			1930	52	23
1906—1910	54.9	57.9	Statele Unite ale Americei		
1926—1930	60 9	62.6	1901	46.07	49 42
Franţa			1933 (albi)	60 86	64 40
1898—1903	45 74	49 13	Suedia		
1928—1933	54 32	59.04	1901—1910	54 55	57.00
Germania			1926—1930	61.19	63.33
1901—1910	44 82	48 33	Zeolanda-Nouă		
1932—1934	59 86	62 81	1901—1905	58 09	60 55
Italia			1931	65.00	67.88
1901—1910	44 24	44.83			
1930—1932	53 80	66.00			

In rezumat, propun ca media în ani a speranţei de a trăi să fie cât mai frecvent întrebuinţată în măsurarea celor mai multe branşe de activitate cu influenţă directă asupra ambianţei şi sănătăţii populaţiei.

Fiindcă numai aşa, umilind prin cifre pe cei cari încă cred că deţinerea unui serviciu e un scop în sine şi relevând pe cei cari pătrunşi de simţul datoriei, muncesc pentru a contribui la prelungirea speranţei de a trăi, vom reuşi să determinăm conştiinţe şi răspunderi.

Inteligenţa naturală în raport cu clasele sociale

de **Dr. I. Făcăoaru.**

Spuneam în ultimul articol, că ne vom ocupa de problema variaţiunei inteligenţei medii în clasele sociale. In provinciile noastre din vestul ţării „inteligenţa" este termenul folosit pentru denumirea categoriei intelectualilor. Potrivit termenului, ar fi să credem că acel complex de funcţiuni psihice exprimat prin noţiunea de inteligenţă, este atributul exclusiv al intelectualilor, pe când clasele de jos ar fi lipsite de el. Realitatea este alta. In cazuri excepţionale, un analfabet poate fi tot aşa de inteligent ca un învăţat, după cum ambii pot avea acelaş complex pigmentar sau aceeaşi statură. (Nu-i vorba de identitatea absolută nicăeri în natură). Funcţiunile psihice sunt ereditare ca şi însuşirile morfologice. Cele două inteligenţe pot fi foarte apropiate în ce priveşte potenţa lor cantitativă şi calitativă înăscută. Sunt cu multă probabilitate uşieri cari egalează sau întrec în inteligenţă pe miniştri lor! Sau cel puţin era cazul la punctul de plecare. Oricât de mari par deosebirile între aceste două categorii de oameni, ele sunt adesea de ordin social şi nu biologic. Deosebirea, care desparte adânc cele două destine de aceeaşi valoare intrinsecă la început, este urmarea oportunităţilor sociale cari au avantajat pe unul şi au stingherit pe altul. Fireşte, că şi eficienţa muncei lor este fundamental deosebită.

Omul instruit poate realiza mai mult şi mai bine ca omul neinstruit, chiar dacă acesta din urmă ar avea o inteligenţă superioară celui dintâi. Cel care dispune de o pârghie sau o macara are o eficienţă la muncă neasemuit superioară celuia lipsit de asemenea instrumente. Cunoştinţele şi experienţa omului instruit au rolul acestor instrumente. Distribuţia inteligenţei în cele două categorii so-

ciale — în masa poporului şi la intelectual — este analogă, cum analoagă este distribuţia unui atribut fizic — ca statură, să zicem. Aşezând individzii componenţi ai celor două grupe — norod şi intelectuali — în ordinea înălţimii şi unind printr'o linie imaginară creştetul lor, vom obţine două curbe foarte asemănătoare. Dacă am dispune de un instrument tot aşa de sigur ca antropometrul pentru măsurarea inteligenţei celor două categorii, curbele reprezentând patenţa lor mintală ar fi tot aşa de asemănătoare ca şi în cazul staturei. O deosebire însă vom observa şi încă una foarte însemnată: nivelul curbelor va fi mai ridicat în categoria intelectualilor şi pentru statură şi pentru inteligenţă. Cu alţi termeni, intelectualii dispun de o inteligenţă naturală superioară în medie straturilor largi. Factorii exogeni favorabili — stare economică, mediul cultural ridicat, etc. — un rol secundar în mecanica stratificărilor sociale, rolul determinant revenind factorilor endogeni. Atribuirea termenului de inteligenţă clasei intelectualilor corespunde aşadar — ca multe alte denumiri şi expresii populare — în adevăr realităţii. Valoarea medie a inteligenţei creşte în raport direct cu ascensiunea claselor către vârful piramidei sociale.

Materialul experimental pare a nu lăsa loc de îndoială în această privinţă. *Odin* a stabilit că cei 623 bărbaţi francezi a căror origină a fost cercetată de el, proveneau din clasele următoare:

30.0%	din magistratură	11.0%	din clasa mijlocie
25.0%	„ nobilime	6.8%	„ „ lucrătorilor.
23.0%	„ profesiuni libere		

Peste $^3/_4$ dintre Francezii celebri provin din magistratură, nobilime şi profesiuni libere, deşi proporţia acestor clase în populaţia generală e de numai $^1/_{10}$.

Tot din aceste clase provin literaţii altor ţări în proporţii variabile, dar apropiate celor din Franţa. Aşa literaţii englezi aparţin celor 3 clase în rata de 69%, literaţii germani cu 74%, literaţii italieni cu 78% şi literaţii spanioli cu 80%. *Odin* a împărţit 619 literaţi de talent, cari au trăit între anii 1300 până la 1825 în două clase, bogaţi şi săraci. Bogaţii sunt de 10 ori mai numeroşi cu 562 decât

săraci cu 57. Dacă înzestrarea naturală — spune Odin — ar fi ea singură determinantă pentru succesul în cariera ştiinţifică, am avea un număr cu mult mai mare de oameni iluştri proveniţi din familii sărace. Copiii din familii bogate au şanse de cel puţin 40—50 de ori mai mari ca cei din familii sărace să devină cunoscuţi. Rezultate analoage a găsit de *Candille*:

dintr'o sută de membri streini dela Academia de ştiinţă din Paris proveniau:		din 40 de Francezi membri ai Academiilor din Londra şi Berlin proveniau:
41%	din nobilime şi clasele bogate	28%
52%	din clasa mijocie	47%
7%	din clasa rurală şi muncitorească	25%

Deşi clasele muncitoreşti — adaugă autorul — sunt cele mai numeroase, proporţia acestora fiind de $^2/_3$ până la $^3/_4$ din populaţia generală, acestea au dat cei mai puţini învăţaţi, cu toate ajutoarele care le stau peste tot la îndemână azi.

O confirmare temeinică găsesc rezultatele celor doi cercetători în materialul lui *Havelock Ellis*. 828 savanţi englezi proveniau:

n	%		n	%	
154	18.5	din clasele superioare	16	1.6	din marinari
139	16.7	„ clerici	27	3.2	„ funcţionari
59	7.1	„ jurişti	155	18.8	„ comercianţi
30	3.6	„ medici	77	9.2	„ meseriaşi
65	7.8	„ profesiuni diverse	50	6.0	„ ţărani
35	4.2	„ militari	21	2.5	„ arta industrială.

Aceste rezultate concordă de altminteri cu acelea mai vechi ale lui *Galton*. *Ellis* subliniază faptul, că deşi clasele lucrătorilor manuali sunt în proporţie de $^3/_4$ din populaţia generală engleză, ele nu participă decât cu 15.7% în totalul savanţilor.

O grupă de 71 de filozofi şi literaţi provenea: 45 (63.4%) din clasele superioare şi mijocii 24 (33.8%) din burghezia inferioară şi 2 (2.8%) din clasele inferioare:

Relaţii asemănătoare dau: *Cattel* despre profesiunea tatălui pentru 885 de savanţi şi *Clarke* despre 666 de literaţi.

Savanţii:	Literaţii:
43.1% profesiuni libere	49.2% profesiuni libere
21.2% agricultură	22.7% comerţ
35.7% muncă şi comerţ.	20.9% agricultură
	7.2% mecanici şi clerici.

Visher a cercetat profesiunea tatălui pentru 18.400 persoane cunoscute, trecute în „*Who's Who in Amerika*": 70% din numărul taţilor aparţineau profesiunilor libere şi comerţului. Spre a avea un fiu cu renume sunt necesari:

20 clerici	161 ingineri
46 profesionişti	680 fermieri
52 jurişti	1600 lucrători cultivaţi
80 oameni de afaceri	4800 „ necultivaţi
105 medici.	

Cei cu mai multe şanse de a avea un fiu cunoscut în cultura ţării sunt clericii, cele mai puţine şanse au lucrătorii necultivaţi. Renunţăm la menţionarea altor cercetări: toate concordă în a demonstra că straturile intelectuale şi burgheze dau cel mai mare număr de oameni înzestraţi cu facultăţi creatoare.

Aceste stări de lucruri au o singură explicaţie: *selecţiunea*. Elementele superioare tind în general a ocupa treapta socială adecvată înzestrărilor naturale. Vom reveni mai amănunţit cu alt prilej, după ce vom fi considerat şi proveniența elevilor excepţional înzestraţi.

Optimismul literaturii ardelene

(Idei dintr'o conferinţă)

de **Sevastian Voicu.**

Opera de artă are menirea de a întruchipa frumosul, se adresează sensibilităţii noastre estetice. Aceasta, fiind o calitate a spiritului omenesc, nu există singură, nici izolată, ci e parte întregitoare din spirit, care are şi alte facultăţi, cari împreună compun viaţa spirituală. De câteori e pusă în acţiune o coardă, răsună întreaga vioară. Tot asemenea, de câteori e trezită una din facultăţile spiritului, vibrează spiritul întreg. Realizarea frumosului mişcă întreg sufletul omului, intelectul ca şi sensibilitatea cu toate ramificaţiile lor.

Iată pentru ce se poate vorbi despre optimismul sau pesimismul unei literaturi, deşi ea, ca operă de artă, realizează frumosul şi se adresează direct numai sensibilităţii noastre estetice. Literatura noastră poporală cuprinde multe capod'opere şi în proză şi în versuri. Deşi sunt realizări ale frumosului, ele sunt optimiste. Optimiste în înţelesul că cititorul, pe lângă delectarea estetică, se alege şi cu puterile spirituale sporite. Optimiste şi în înţelesul că în aceasta literatură nu birue, până la urmă, forţele instinctuale ale omului, ci puterile lui cele spirituale.

Biruinţa nu o determină intenţiunea sau voinţa marelui autor anonim, ci însăşi realitatea vieţii omeneşti. In aceasta realitate instinctele birue temporal în lupta continuă cu spiritul. Definitivă, curând sau mai târziu, după zile sau după ani, ori decenii, rămâne numai biruinţa spiritului.

După legi nepătrunse, dar verificate de viaţa omenească, binele, pacea, armonia, frumosul — tot însuşiri ale spiritului, învinge răul, duşmănia urîtul. Stăpânirea continuă sau definitivă a acestora ar face imposibilă însăşi

viața omenească în drumul ei ascendent spre cultură, spre desăvârșire.

Înțelepciunea, intuiția, experiența milenară, ale popoarelor au cunoscut de mult acest adevăr. De aceea în partea cea mai bună și mai mare a tuturor literaturilor poporale, se validitează optimismul, biruința spiritului asupra materiei.

Literatura cultă autentică a pornit din literatura populară. Ceea ce e tot atât, spunând că a pornit din sufletul unui popor, concretizat în literatura lui, în arta lui poporală, mai întâi.

Literatura ardeleană își are începuturile — ca și cea generală românească, — în acest izvor nesecat al artei poporale. Inspirarea lui din ea, imitarea ei, creația cu motive scoase din ea, iată ce aflăm în cea mai bună literatură cultă.

Nota care se desprinde din literatura ardeleană este optimismul. După citirea ei, cu prea puține excepții, rămâi cu puterile de viață sporite.

In alcătuirea sa sufletească poporul românesc e optimist, nu numai pentrucă legile vieții omenești impun biruința spiritului asupra materiei, ci și pentru concepția religioasă ce au avut-o asupra lumii și vieții, strămoșii noștri Daci, concepție în care s'a topit, înălțând o și mai mult, creștinismul. Adie peste întreaga mentalitate și sensibilitate a neamului nostru împăcarea în nădejdea unei alte vieți și un fel de nepăsare pentru biruința temporală a materiei, a instinctului.

Dar sufletului ardelenesc i s'a mai adăugat, în cursul veacurilor de robie și nota de dârzenie pentru eliberare. Idealul libertății i-a sporit nota optimistă a sufletului, fără de care nu ar fi putut rămânea neînfrânt, nealterat.

Scriitorii ardeleni, creînd din și cu sensibilitatea acestui suflet, nu puteau fi decât optimiști. Ei erau glasurile unui neam de luptători.

* * *

Barac și Aron, întâi imitatori ai versului popular în Ardeal, sunt prinși de curentul romantic al timpului și pre-

lucrează şi subiecte străine în vers popular. *Arghir şi Elena*, oricare i-ar fi izvorul inspiraţiei, a ajuns o carte populară, prin adaptarea la atitudinea optimistă a literaturii poporale. *Genoveva*, *Robinson Crusoe*, *Alexandria*, mai ales, în traducerile timpului au intrat în patrimoniul literaturii poporale, nu numai prin asemănarea cu basmul românesc, ci şi prin satisfacţia etică ce lasă în sufletul cetitorului. Traducătorii au înţeles ce lectură ar fi mai apropiată de sufletul poporului românesc.

Ţiganiada lui Budai-Deleanu, întâia operă literară propriu zisă la românii ardeleni, e o lucrare satirică, şi ştim că întreaga literatură de acest gen are un caracter optimist: îndreptarea prin mustrare.

Bardul Ardealului, *Andrei Mureşanu*, a scris multe poezii elogioase, în nota timpului, dar n'a fost poet adevărat decât în „Deşteaptă-te Române!" singura lui creaţie care a rămas. „Răsunetul" lui Mureşanu nu e numai un strigăt de luptă, ci şi încredere în biruinţă. Optimismul a fost depăşit de hotărârea aducerii jertfei celei mari:

„Murim mai bine 'n luptă cu glorie deplină
Decât să fim sclavi iarăşi în vechiul nost pământ!"

Ce depărtare dela acest optimism viguros până la lamentaţiile fără inspiraţie poetică:

„Frumos e omul, Doamne, când mintea e regină!

În marea creaţie literară a lui *G. Coşbuc* e numai lumină, dârzenie, umor sănătos, încredere în destinul neamului şi o înaltă preţuire a satului, a ţăranului român, a pământului şi cerului românesc.

În „Noi vrem pământ" se redă superior întreaga conştiinţă românească: una care simte puterea neamului şi ştie că, voind, nimic nu-i poate sta în cale la câştigarea drepturilor sale, fiind ea singură, de milenii stăpâna pământului patriei.

„Când foamea ne va răscula
Când nu vom mai putea răbda
Hristoşi să fiţi, nu veţi scăpa
Nici în mormânt."

G. Coşbuc, „suflet din sufletul neamului său" chiar în faţa destinului orb, ca în „Moartea lui Fulger", rămâne

neînfrânt, în temeiul optimismului creştin, parte esenţială din sufletul naţional:

Dar ştiu un lucru mai presus
De toate câte ţi le-am spus:
Credinţa 'n zilele de-apoi
E singura tărie 'n noi...

Creaţia poetică a scriitorului năsăudean a devenit în scurtă vreme, izvor de bucurie şi energie naţională. Aici e explicarea marei lui popularităţi.

Ştefan Iosif e, înainte de toate, un liric, de-o fină sensibilitate. Dar în balade, el se substituie cântăreţului poporal care a cântat pe Mihu Copilul, făcând din „Gruia" o capod'operă a vitejiei româneşti. Sfios şi blând, cântându-şi iubirile şi plângându şi deziluziile, sufletul său rămâne totuşi întreg, sănătos, viteaz când vorbeşte în numele neamului în imnul războinic:

„Veniţi viteji apărători ai Ţării!"

Popularitatea lui O. Goga se datoreşte de asemenea, nu numai talentului, ci şi optimismului său de luptător-poet.

Revolta înăbuşită a unui neam întreg răzbate prin versul lui viguros, despicând drumul spre libertate. Dar nici revoltă, nici vigoare nu există fără optimism. Iată, deci, că toţi poeţii adevăraţi ai Ardealului ne-au dat o literatură optimistă. Cetitorii lor au rămas înviorați, cu puterile spirituale crescute. După fiecare poezie citită, viaţa-ţi pare mai frumoasă mai vrednică de trăit. Poezia autentică ardeleană n'a picurat nici un strop de îndoială în sufletul neamului. Nu i-a întunecat fantazia, nu i-a slăbit sau anihilat voinţa, nu i-a bicluit instinctele. Ci i-a crescut puterile superioare ale spiritului.

* * *

Proza literară a Ardealului a urmat acelaşi drum. Afară de câteva povestiri lirice ale lui *Ion Popovici-Bănăţeanu* nuvela şi romanul ardelenesc sunt pătrunse de nota optimistă a vieţii, de liniştea spiritului asupra materiei. E manifestarea aceleiaşi concepţii creştine asupra lumii şi vieţii ca şi în poezie, aceeaşi necesitate intrinsecă de biruinţă, asupra instinctului, a forţelor spirituale superioare. Se zu-

grăveşte şi se încheagă în paginile acestei literaturi sufletul luptătorului care trăieşte pentru a învinge, prin oricâte suferinţe ar trece.

Pentru a ne documenta, e de ajuns să pomenim trei nume de prozatori ardeleni: Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu. Nu numai din „Popa Tanda" se ridică o însufleţire senină de-a birui viaţă, ci din întreaga operă literară a lui Slavici se vede zădărnicia a tot ce nu este credinţă, voinţă, caracter, se desprinde o înălţătoare şi întăritoare concepţie etică. Tot asemenea din schiţele, nuvelele şi romanele lui Agârbiceanu: Două iubiri, In luptă, Arhanghelii, Legea minţii, Stana etc. Literatura lui Rebreanu socotim a nu se depărta prea mult, prin realismul ei crud, de aceeaşi notă optimistă a literaturii ardeleneşti.

Noua poezie şi proză ardelenească — după ce încercările întâiului deceniu de după unire — au dibuit în mai multe direcţiuni, au revenit la inspiraţia autohtonă, atunci când au răsărit talente reale.

E un titlu de mândrie pentru literatura dela Apusul Carpaţilor şi o chezăşie pentru sănătatea literaturii naţionale.

Străbătând despărţămintele

de **I. B.**

O nouă consfătuire privitoare la frontiera de Vest a avut loc la Oradea, în ziua de 28 ianuarie a. c. Au luat parte la ea dnii Dr. Iuliu Moldovan, preşedintele „Astrei“ (care a condus desbaterile), Păr. consilier eparhial Zah. Moga, reprezentând Biserica Ortodoxă, maior Popescu, repr. armatei, Dr. Teodor Popa, avocat preşedintele desp., d-na Veturia Candrea, Dr. Măreuş, avocat, prof. Vornicu şi Sălăjean, preot Andron, membri ai desp. Oradea, Dr. Ilea, preş. desp. Maramureş, Dr. Seleş, preş. desp. Satu-Mare, prof. Ghergariu, preş. desp. Sălaj, prof. Coza, preş. desp. Carei, prof. Flueraş, preş. desp. Beiuş şi cel ce semnează aceste note. Intr'o expunere de aproape două ore, dl Dr. Iuliu Moldovan a arătat stadiul înaintat al lucrărilor pentru organizarea frontierei pe un plan unitar de acţiune cu întăriri elementului românesc. D-sa a relevat bogatul material pe care îl cuprind rapoartele intrate până acum, privitoare la situaţia din diferite despărţăminte, sau la anumite probleme de ordin general. A insistat în mod deosebit asupra gravei probleme a căsătoriilor mixte, aşa cum ea apare nu numai în oraşele de pe frontieră, ci în toate oraşele ardelene, în urma anchetei făcute prin despărţămintele noastre. Studiul acesta, bogat în sugestii, în multe privinţe revelator, va fi, de altfel, dat publicităţii în curând. D-sa a arătat apoi investigaţiile necesare, pentru ca problema frontierei de Vest să fie studiată în întreaga ei complexitate. Un chestionar va fi trimis despărţămintelor spre completare. Numeroşi din cei prezenţi au dat sugestii privitoare la modalitatea de reculegere a materialului de studiu. Toţi au fost de acord că problema a intrat pe făgaşul cel bun şi „Astra“ a făcut un mare serviciu românismului, scoţând-o în evidenţă, cu atâta competinţă şi autoritate. Iarna

aceasta va fi consacrată studiului. In toamna viitoare se trece la realizări. Rugăm şi pe această cale despărţămintele cărora li se vor trimite chestionare să le completeze cu toată seriozitatea şi obiectivitatea.

Momente arădane. Despărţământul nostru central din Arad, în fruntea căruia stă omul de energie şi de iniţiativă Dr. I. Marşieu, cu toate dificultăţile pe care le întâmpină, îşi realizează pe încetul vastul program de muncă, pe care şi l-a alcătuit în anul trecut şi despre care am mai avut prilejul să vorbim în paginile acestei reviste. Un punct important al acestui program era cinstirea memoriei marilor figuri culturale şi naţionale, atât de numeroase în această regiune, bogată în fapte culturale şi politice pentru păstrarea şi biruinţa românismului. Seria comemorărilor din acest an a fost începută prin festivitatea dela 23 Ianuarie, în amintirea gazetarului slovac Gustav Augustini, redactor la „Tribuna Poporului" şi „Tribuna" din Arad, activitatea căruia a fost o pregătire prin credinţă şi jertfă a prieteniei care stă astăzi la temelia Micei Antante. O ceremonie a avut loc la cimitirul „Pomenirea", lângă mormântul lui Augustini, restaurat din grija „Astrei" la care a luat cuvântul protopopul slovac Ivan Bujna din Nădlac, dl Ascaniu Crişan din partea societăţilor federalizate ale Aradului, dl Sabin Evuţianu din partea Regionalei Bănăţene a „Astrei", dl Ing. Ambruş, în numele coloniei cehoslovace din Arad şi dl Milancovici, înv. sârb, în numele conaţionalilor d-sale. Tuturora le a mulţumit dl Feodor Ruppel, unul din nepoţii lui Augustini. In cursul după masă corul „Armonia" a dat un concert la Palatul Cultural, în cadrul căruia dl Sever Bocu a vorbit despre ziaristica ardeleană dela începutul acestui veac, aşezând astfel pe Augustini între tovarăşii lui de muncă şi de sacrificiu. A fost un act de pietate, care a strâns şi mai mult o prietenie între neamuri cu jertfe şi aspiraţii comune.

Cu o săptămână în urmă, în 30 Ianuarie, a avut loc cel dintâi congres al Federaţiei Societăţilor Culturale din Arad. Se ştie că societăţile mai de seamă din acest oraş au ajuns la o înţelegere, spre care alte centre şi ţara întreagă a năzuit de mult fără să o atingă, spre marele re-

gret al tuturor acelora care au la inimă problemele culturale ale naţiei. In această federaţie despărţământul nostru local are un loc important, preşedintele lui fiind preşedintele ei de drept. Congresul din 30 Ianuarie a dovedit viabilitatea şi marea utilitate a iniţiativei arădane. Cei care au luat parte la el au avut o adevărată satisfacţie sufletească, văzând cum comunicările lui, uneori destul de aride, au fost urmate cu mare interes de tot ce are mai select acest oraş cu o elasă intelectuală atât de numeroasă. O înaltă ţinută de seriozitate şi prestigiu a împrumutat congresului prezenţa I. P. S. Episcopului Mager, care a prezidat desbaterile şi a subliniat importanţa lor, arătând o adâncă înţelegere pentru ele şi o nestrămutată hotărâre de a se pune în serviciul desideratelor exprimate în numeroasele comunicări ale acestui sfat cultural. S'a vorbit la acest întâi congres mai ales despre trecut şi despre monografia regiunei. Arădanii vreau înainte de toate să-şi cunoască temeinic valorile locale, pentru a clădi pe ele viitorul, la care au tot dreptul să privească cu încredere. Numărul viitor al revistei *Hotarul* ne va aduce textul tuturor acestor comunicări, astfel că vor putea fi citite cu răgaz şi de cei care n'au putut să le asculte. Unele din ele pot servi de exemplu şi pentru alte oraşe ale noastre.

Despărţământul nostru arădan nu îşi mărgineşte însă activitatea numai la oraş. Am amintit, în raportul nostru din anul trecut, de campania pentru întemeierea de cercuri culturale. pe care a desfăşurat-o cu atâta temeinicie şi succes. Ea a fost continuată în iarna aceasta. Dar ceea ce constitue un titlu de mândrie pentru munca în curs de desfăşurare a organizaţiei noastre arădane sunt cele *patru şcoli ţărăneşti*, pe care le-a iniţiat în patru comune fruntaşe, unele cu colaborarea intelectualilor din Arad. Despărţământul a dat instrucţiuni detaliate şi a urmărit de aproape buna funcţionare a acestor instituţii.

Concurs de coruri la Făgăraş. Ţara Oltului este o comoară etnografică. Dintre regiunile ardelene numai Haţegul îi poate sta alături. Iată de ce ne bucurăm că în fruntea despărţământului nostru din Făgăraş stă un om cu o mare iubire şi o adâncă înţelegere pentru portul, cân-

tecul şi dansul regiunii, profesorul Valer Literat. De ani de zile, d-sa strânge într'o modestă cameră a liceului făgărăşan, aşezând cu sfinţenie în lăzi, piese pentru un Muzeu Etnografic al „Astrei" locale, pentru care durere, nu găseşte încă înţelegerea care ar merita-o. Ceea ce nu-l face însă să-şi piardă nădejdea că într'o bună zi oprejele, iile şi cătrinţele înflorite vor putea fi aşezate într'un local potrivit, servind de mândrie făgărăşenilor şi de îndreptar pentru portul naţional al regiunii, tot atât de ameninţat ca şi în alte părţi.

Dl Literat nu este îndrăgostit însă numai de podoabele trupului, ci culege şi cultivă cu aceeaşi destoinicie şi podoabele sufletului ţărănesc. Despărţământul condus de d sa ne-a surprins acum doi ani cu o foarte reuşită şcoală de conducători de coruri săteşti. Rezultatele acestei binecuvântate iniţiative încep să apară. La 24 Ianuarie a. c. 8 coruri săteşti au venit la Făgăraş pentru a sărbători această mare zi prin cântecul lor. Fiecare a executat câte 2—3 bucăţi, iar la sfârşit s'au reunit într'un ansamblu de 300 de corişti, ansamblu ţărănesc de proporţii necunoscute înainte de această regiune. Meritul lui şi al pregătirii corurilor îl are dl prof. I. Sandu... „Dar ce încântare ochilor variatele costume şi feluritele motive şi îmbinări de culori din podoabele hainelor — ne scrie, abia stăpânindu-şi entuziasmul, prof. Literat". „Am stăruit ca din toate satele să vină coriştii în portul lor local, cât mai vechiu şi mai autentic. Am atras stăruitor atenţia tuturor satelor asupra părţii de originalitate din costum şi m'au ascultat. Nu numai noi, Olteni, am fost încântaţi revăzând varietatea şi mândreţea costumelor noastre de altădată, adunate la un loc, dar mai ales cei veniţi din alte părţi şi streinii nu-şi mai puteau stăpâni admiraţia".

Despărţământul a mai organizat un ciclu de conferinţe, cu personalităţi din diferite centre culturale ale ţării.

„*Şoimii Carpaţilor*" este titlul unei noi reviste, al cărei întâi număr a apărut la Cluj în ziua simbolică de 24 Ianuarie. Ea este organul asociaţiei al cărei nume îl poartă pe copertă. Un vechiu ideal al conducerii centrale a Şoimilor se înfăptueşte astfel, în formele sobre temeinice, bine

gândite, cu care ne-a obișnuit această organizație în toate manifestările sale. Numeroasele articole și cronici, clișeele și condițiile tehnice în care apare acest număr o dovedesc cu prisosință aceasta. Ideologia, faptele și năzuințele Șoimilor sunt lămurite în articole semnate de d-nii Dr. Iuliu Moldovan și Dr. Iuliu Hațieganu (cele mai multe), Tib. Spârchez, Dal. Pușcariu, Romul Vuia, Lucreția Dr. Opreanu, N. Săulescu. Ovidiu Comșia și alți colaboratori de seamă. Cei doi ierarhi ai Clujului aduc acestui început binecuvântarea lor. „Este o datorie a conducerii centrale — spune Tribunul Șoimilor în „Cuvântul înainte" — ca să desvolte o concepție de viață eroică și o dispoziție spre fapte bune, energii pe cari vrem să le punem în serviciul idealului național și să le infiltrăm nu numai în sufletele Șoimilor și Șoimanelor, ci în sufletul tuturor fiilor acestui neam"... „Vrem ca această revistă să fie o inspiratoare pentru aflarea drumului adevărat, care duce la ridicarea neamului prin forțele sale fizice, morale și intelectuale". Revista va apare de patru ori pe an. Avem credința însă că ea va găsi un astfel de ecou în rândul micilor de Șoimi și al admiratorilor lor, încât va trebui să-și înmulțească numerele la cel puțin unul pe lună. O recomandăm cu toată căldura despărțămintelor și cercurilor noastre culturale.

Note clujene. Secțiile literare și științifice ale „Astrei". și-au inaugurat activitatea din acest an printr'un ciclu de conferințe asupra unor mari personalități și probleme ardelene, rostite de către membri lor în fiecare Miercuri în sala de conferințe a colegiului Academic din Cluj. După titlurile și personalitățile cărora au fost încredințate, aceste conferințe promit să fie de o aleasă calitate. Oare n'ar fi bine ca organizatorii acestui ciclu să se gândească de pe acum la publicarea lor în volum?

Secțiunea feminină, condusă de d-na Gh. Bogdan-Duică, și-a inaugurat și ea ciclul de șezători culturale pentru muncitoare și servitoare organizate în fiecare Duminecă după masă în sala Școalei primare „Avram Iancu". Ele sunt precedate de un curs de 1 oră pentru analfabete. Atât șezătorile, cât și cursurile se bucură de o mare frecvență.

O activitate întrucâtva asemănătoare — deoarece se adresează aceloraşi straturi de jos ale populaţiei urbane — desvoltă cercul cultural „Gh. Lazăr" din cartierul „Fântâtânele", condus de dl docent Dr. Axente Iancu. Şezătorile lui culturale continuă şi în iarna aceasta, Duminecă de Duminecă. Repetăm dorinţa noastră ca astfel de cercuri culturale de cartier să se întemeieze în toate oraşele noastre mari.

Material informativ şi cronici.

Morţii Comitetului central. *Au trecut la cele veşnice ducând cu ei în viaţa cea adevărată numai lumina ce-au aprins pe plaiurile trecătoare ale pământului, prepozitul* lacob Popa *şi părintele* Ştefan Roşianu. *Activitatea amândourora s'a desfăşurat cucernic, modest, fără sgomot după buna tradiţie bisericească a Blajului pe drumurile unei vieţi morale fără de pată Preot zelos şi evlavios, sfetnic luminat, conducător înţelept şi prevăzător, sincer iubitor al chemării sale bisericeşti şi româneşti. Iacob Popa a cinstit condiţia umană a vieţii. Cu sufletul făurit pe meleagurile Ardealului, s'a desprins de ţinutul Făgăraşului în care în timpul războiului servise ca vicar, spre a urma trupele române în pribegie spre Moldova şi a cunoaşte astfel într'un moment atât de dureros, inima celor care sufereau pentru Ardealul lui. S'a întors apoi mai convins de imperativul ideii naţionale unice şi vii pentru toţi Românii. A fost o luminiţă sfântă pe altarul neamului şi al „Asociaţiunii" pe care a servit-o cu râvnă în cadrele Comitetului central.*

Părintele Roşianu *trecut de asemeni întru Domnul înseamnă o nouă şi dureroasă pierdere pentru „Astra" şi în special pentru despărţământul Blajului, care a fost crud lovit în timpul din urmă. Pierderea părintelui canonic Ştefan Roşianu a venit doar după cea a lui Iacob Popa, a lui Al. Lupeanu-Melin, a scriitorului tânăr care a fost Pavel Dan. In cadrul desp. Blaj, păr. Roşianu a activat nu mai puţin de 40 de ani. După războiu, i s'a încredinţat chiar conducerea despărţământului în calitate de preşedinte, fiind ales în 1925. Bătrân, împovărat de atâtea preocupări şi boală, el cutreera apostoliceşte satele judeţului ducând pretutindeni vorba şi sfatul său. La ultima adunare jubiliară a „Astrei" la Blaj şi-a dat din toată inima sprijinul său bunei organizări a serbărilor. Cu păr. Roşianu dispare un adevărat Nestor al „Asociaţiunii".* *Red.*

*

Bustul lui Coriolan Brediceanu la Lugoj. La 31 Octomvrie 1937 s'a desvelit la Lugoj bustul tribunului bănăţean *Coriolan Brediceanu,* cu o solemnitate şi un freamăt de sentimente naţionale, aşa cum numai Bănăţenii ştiu să desfăşoare. Iniţiativa se datoreşte distinsului preşedinte al despărţământului nostru din Lugoj — dl prof. *Dr. Aurel Peteanu* — şi unui comitet de idealişti, care au reuşit să nemurească figura marelui luptător şi s'o păstreze veşnic prezentă între tinerii elevi ai liceului din localitate şi mândrii lugojeni. Subliniem mişcaţi fapta de bronz a comitetului, cu atât mai mult cu cât ea s'a înjghebat şi din străduinţele conducătorilor despărţamântului nostru de acolo. *al. d.*

*

Agatha Bârsescu a împlinit 75 de ani. Ştirile acestea e cu cale să apară în organul nostru de publicitate, acum, când marea artistă dramatică Agatha Bârsescu îşi serbează 75 de ani de vieaţă.

Propaganda culturală, *aşa,* cum a înţeles-o şi o înţelege chiar şi astăzi

aceea care a cucerit aplauzele celor mai de seamă scene din Austria, Germania, Franța, America și România — trebue să fie aplaudată și de societatea „Astra". cu atât mai mult, cu cât încă din copilărie, a petrecut Agatha Bârsescu prin ținuturile unde „Astra" activează. Ca fetiță, la „Ursulinele" din Sibiu, mai apoi, ca artistă desăvârșită, în turnee prin orașele ardelenești, cu trupa *germană* „Bauer", mai pe urmă în turneu cu trupe românești, entuziasmând zeci de mii de spectatori, Agatha Bârsescu a îndeplinit un adevărat apostolat cultural, ridicând inimile, revărsând din plin valuri de eufonie cu vocea-i metalică, cu dicția-i impecabilă, de dramaturgie înaltă.

Repertoriul A. Bârsescu a fost totdeauna din cele mai alese. Directiva a primit-o dela acel „Burgtheater" din Viena, teatru, a cărui istorie a însemnat ceva în evoluția bunului simț european.

Ce a fost „Burgtheater"-ul? Mai bine îl va caracteriza fostul administrator general al „Comediei Franceze" și scriitorul dramatic *Emile Fabre*, scriind, în 1926, când teatrul împlinea 150 de ani: „Sunt fericit de a putea trimite salutul „Comediei Franceze" „Burgtheater"-ului... În decurs de secole s'a prelungit această fraternizare armonică *a celor mai mari două organizații teatrale ale lumii*. „Burgtheater-ul și „Comedia Franceză" au îndeplinit o operă într'adevăr națională".

Fostul director al teatrului „Ouvre" din Paris, *Lugné-Poe*, scria tot atunci: „Burg"-ul! ce bogăție de viziuni țâșnește pentru lumea teatrului din acest cuvânt: când a vorbit odată Eleonora Duse (marea artistă dramatică italiană) despre „Burg", a numit teatrul acesta *teatrul model al Europei*".

Și pe scena acestui „teatru model al Europei" a îndrăznit fiica colonelului român din București Bârsescu, sora generalului, mort după războiu, I. Bârsescu — după ce terminase conservatorul de artă dramatică din Viena, — să păşească, fără de nici o tranziție, într'unul din rolurile cele mai grele, ca Hero, în piesa lui Grillparzer: „Hero și Leandru". A doua zi temutul și severul critic Speidel își încheie darea sa de seamă cu constatarea „Burgtheater"-ul și-a găsit norocul! să-l păstreze bine!"

22 Noemvrie 1883! Ce cale triumfală de atunci, prin zeci de orașe!

„Am trăit într'adevăr o viață foarte bogată", scrie A. B. în prea interesantele ei memorii, „și am văzut multe, foarte multe. Am fost înconjurată de Împărați și Regi, de Prinți și Baroni, de americani miliardari. Toți aceștia ca și publicul mare din țările apusene și de peste ocean au admirat pe marea tragediană și mulți dintre ei au curtat pe... A. B., onorând-o cu daruri prețioase, dar mai mult decât acestea cu admirația și entuziasmul lor".

Artista a fost societară a „Burgtheater"-ului din 1883 până în 1890, apoi a plecat, din propria inițiativă, la Hamburg și în turnee nenumărate, sărbătorită ca o adevărată Regină, jucând în limbile: română, germană, franceză și engleză.

„Dacă aș poseda o avere imensă — și regret că nu o posed" — suspina A. B. acum câțiva ani, din Iași, unde trăiește acum — „aș înființa pe socoteala mea o *școală de teatru*, absolut independentă și aș călători cu elevii mei, absolvenți, prin țară și prin străinătate, pentru a dovedi ce înseamnă adevărata artă și a

demonstra înțelesul acestor cuvinte: „oameni *bătrâni, moderni*, etc.", care nu sunt decât urmarea unei eronate judecăți, *căci nu există decât un singur teatru, un teatru bun și rău, un teatru adevărat sau fals*".

Ce mare adevăr în constatarea aceasta din urmă! Un adevăr tot atât de prețios și de adânc ca cel exprimat de vieneza, pe care de sigur a cunoscut-o A. B. în anii petrecuți în Viena, de scriitoarea Maria de Ebner-Eschenbach: „Un poet, un artist ar trebui să se roage să nu ajungă *modern*, deoarece ar putea ajunge astfel *ne*-modern".. A. B. a jucat în „Maria Stuart", în „Lady Macbeth", în „Medea", în „Iphigenia". Piese demodate pentru epoca noastră?

Un strop de amărăciune, la vârsta de acum, se strecoară și în „memorii". „Nu-mi rămâne decât ca — ușurată — să privesc în liniște nerecunoștința și răutatea omenească, consolându-mă singură: Tu singură ai vrut așa, Agatha Bârsescu, poartă până la urmă propriul tău calvar, căci toate au un sfârșit! "...

Nota aceasta pesimistă am vrea să nu predomine în zilele acestea la serbătorita artistă dramatică. Aibă mângâierea că a purtat o luptă frumoasă, cu multe învingeri strălucite și că astfel a purtat o luptă frumoasă, e stigiului unui adevărat teatru.

H. P.-P.

*

Muzeul regional al despărțământului Brașov și donatorul lui, dl Dumitru Z Furnică. Harnicul și vrednicul de toată lauda despărțământ al „Astrei" *Brașov* a mai înscrestat la războiul faptelor de luare-aminte încă o faptă. Pentru aceasta și a ales ziua de 1 Decemvrie 1937, după ce în aceeași zi, în 1936, își inaugurase o *tipografie proprie:* a deschis primele trei săli ale *Muzeului* său regional: 1. *Secția de monete și medalii* — o însemnată donație a dlui *Dumitru Z. Furnică;* 2 Sala *„Expoziția permanentă a cărții românești brașovene"* și 3. Sala *„Pictorul Mișu Popp"*.

In mijlocul sălbaticii goane după averi și câștiguri din vremurile noastre, îți cade atât de bine să iai la cunoștință și de astfel de manifestații culturale și de aceea aducem prinos de laudă neprecupețită conducătorilor acestui valoros despărțământ, care lucrează din greu, cu rezultate evidente.

Perseverența pe cărarea apucată este cât se poate de vrednică de aplaudat. Ținem să remarcăm aici dania prețioasă a bunului și marinimosului negustător român, dl *Dumitru Z. Furnică*, aducându-i mulțumirile calde ale „Astrei" centrale. Afie imitatori cât mai mulți!

Ca să servească și altor despărțăminte ca imbold, lăsăm să urmeze aici câteva însemnări, unele din frumosul discurs — dare de seamă, ținut la inaugurare, din partea plinului de râvnă secretar și bibliocar al desp, Brașov, dl *I. Colan*.

Iată criteriile de care se lasă conduși conducătorii la „Muzeul regional":

„Voim un *muzeu regional.* Nu ne întindem dincolo de hotarele ținutului nostru, deocamdată cel puțin, pentrucă nu voim să facem greșala de a confunda muzeul cu un depozit general de lucruri vechi, strânse din toată lumea. Cel care va intra aici să știe că va afla *specificul regiunii noastre*, un specific pe care,

un muzeu central, într'o țară, niciodată nu-l va putea realiza complet.

Etnografia ne va da material pentru cel puțin 6 săli. Branul, Poiana-Mărului, Râșnovul, Scheiul, Săcelele și Buzaele în primul rând.

În *arheologie* vom fi preocupați mai cu seamă de partea romană și castelul roman dela Râșnov va fi un început serios.

Cartea brașoveană va fi aici și aici vor fi cărțile brașovenilor, chiar dacă n'au apărut în tipografiile noastre

Cu (pictorul) *Mișu Popp* începem o secție a *artei plastice*, iar prin darul atât de bogat al dlui *D. Z. Furnică*, această secție de *monete și medalii* care lipsia Brașovului.

Veți spune însă: dacă pentru începutul de azi cele patru săli sunt neîncăpătoare, *unde veți* putea realiza restul, un rest care însemnează, totuși, un întreg?

Noi punem problema deschis: *aici*, pe acest teren trebue să se clădească *palatul* care va cuprinde, în faptă, tot gândul nostru".

* * *

Cine este donatorul *Dumitru Z. Furnică?* Acum are părul nins. Brașovean, din Scheii-Brașovului, după ce a terminat patru clase reale la vechiul liceu, azi „A. Șaguna", a plecat la unchiul său, la Galați, unde a urmat comerțul. Prin 1876 era ajutor contabil la o mare firmă din București (de coloniale, delicatese și vinuri streine). Începând cu o leafă de 600 Lei pe an — după opt ani a ajuns la 4000 Lei pe an.

Prin 1884 era director-contabil la vestitul restaurant Iordache — apoi organizatorul restaurantului românesc la expoziția internațională, — din Paris din 1889. Întors la București cumpără băcănia Iliescu. În 1892 firma *„La Furnică"* are nume în București. Abia în 1918, când sănătatea nu i-a mai dat voie, a predat conducerea unui colaborator al său.

Pe lângă munca aceasta istovitoare dl *Dum. Z. Furnică* a avut răgazul trebuincios să adune cu scumpătate, să studieze, să publice documente privitoare la comerțul și industria din Vechiul Regat, să scrie studii ca: *„Din istoria comerțului românesc, mai ales băcănia"*, (1908); *„Industria și desvoltarea ei în țările române"* (prefațiată de dl N. Iorga) (1928); *„Documente privitoare la comerțul românesc, 1483—1868"* și *„Călătoria lui Zenovie Hagi Constantin Pop la Paris și Londra, în anii 1826—1827"* (1931) și — recent — *„Din trecutul românesc al Brașovului, documente comerciale, 1745—1860"*.

A sprijinit și sprijinește din greu Biserica și Școala. A înființat la București, *Muzeul Camerei de Comerț și de Industrie* — a fost totdeauna în fruntea listelor de binefacere.

Iată cum îl caracterizează secretarul despărțământului Brașov al „Astrei", dl I. Colan, pe dl *D. Z. Furnică*.

„... într'o zi am primit un pachet. Pe urmă a venit altul și altul și într'o vară pe ușa bibliotecii noastre a intrat un om brun. Nu-l mai văzusem, dar după ne-mai-întâlnita omenie care i se citea pe față am înțeles că este cel ce curând avea să fie, nu oficial ca astăzi, domnul Dumitru Z. Furnică, ci mai simplu, dar tot atât de apropiat și „Astrei" și mie: *Nenea Dumitru*. Și am stat de vorbă o lună întreagă, vara aceea și i-am mărturisit un gând ce ne rodea și omul, adevărat, n'a promis, dar de-atunci mereu-mereu au tot venit pachete dela București și tot

mai adânc a intrat în preocupările lui Nenea Dumitru gândul pe care astăzi îl vedeţi aievea.

In cei câţiva ani de când ne ştie, pasiunea unei vieţi de *negustor-cărturar*, a venit aici. Să vă spun eu cu câtă dragoste a adunat tot ce se vede în această sală şi tot ce nu se vede: câtă grije a pus ca totul să treacă *prin mâna specialistului*, ca ceea ce ne dă să fie *studiat ştiinţific!* Cum a căutat să completeze colecţia, astfel ca — trecând peste diletantismul simplului colecţionar — să ajungem la o operă serioasă care să facă cinste muzeului nostru!

„Şi să spun aici, ca să se ştie, cuvântul de întreagă laudă pentru d-na *Elena Condurachi*, singura fiică a dlui Furnică, donatorul, care a înţeles că opera tatălui, dincolo de orice alte consideraţiuni, e bine, e frumos, e necesar să se facă în oraşul copilăriei tatălui d-sale!

„Şi să vă mai informez, braşoveni, că aproape tot ce-i aici e cumpărat, e studiat pe cheltuiala marelui nostru donator? Că sunt lucruri rare de tot, pe cari puţini le au în ţara noastră? Să vă mai spun că ceea ce e în această sală se ridică ca valoare de *aproape 600,000 Lei?*

„Comparaţi vremurile cu dania omului şi veţi avea mulţumirea să constataţi, că omul s'a ridicat mult deasupra acestor vremi El îşi înscrie numele în istoria culturală a Ţării Bârsii şi nimeni nu i-l va putea şterge. Darul va rămânea de-apururi să vorbească despre un om. In sala aceasta va străjui mereu chipul omului şi cine ştie dacă din locul pe unde l-am pus noi azi, nu va vorbi şi *altor* braşoveni, îndemnându-i să-l urmeze.

„Şi pentrucă noi, „Astra", nu-i putem arăta altfel recunoştinţa noastră, i-am dat acestei prime săli de muzeu numele de: *„Sala I. Dumitru Z. Furnică"*. *H. P.-P.*

•

Universitatea populară a desp. Sibiu. Nu mai este pentru nimeni o noutate faptul că despărţământul sibian al „Astrei" de sub preşedenţia d-lui inspector şcolar *Silviu Ţeposu* desfăşoară una din cele mai susţinute activităţi pe toate domeniile. Iniţiative din cele mai vii rodesc aci şi departe de a se consemna în entuziasme de o clipă, se încheagă în adevărate instituţii permanente. Aşa se înfăţişează cazul cu Universitatea populară a desp. Sibiu, care funcţionează de mai mulţi ani cu regularitate în cursul iernii, de două ori pe săptămână, seara când sbaterea muncii zilei a încetat, când sufletul meşteşugarului sau negustorului simte nevoia unei ridicări într'o altă lume departe de sgomotul ciocanului sau de hărmălaia de vorbe a cumpărătorului. S'au ţinut totdeauna un *curs religios-moral* menit să deschidă zori de vis şi privelişti ideale boltind acoperământul bisericii peste sufletele ascultătorilor, un *curs de igienă* grijuliu de sănătatea publică, unul de *psihologie*, altul de *literatură*, un altul *juridic*, *economic*, *educativ* şi unul în sfârşit de *istorie naţională*. Un program artistic organizat de şcolile din localitate a creat conferinţelor un cadru de bunăvoie şi dispoziţie. Un public numeros alcătuit nu numai din şcolari, ci şi — ceea ce e mai important — din târgoveţi, de cultură şi stare mijlocie, umplu sălile Universităţii populare sibiene. Alăturăm mai jos programa cursurilor din acest an, spre a deştepta şi în alte desp. nobila dorinţă

de a întemeia şi ele o astfel de instituţie.

I. Cursul religios-moral:

1. Miercuri, 19 Ianuarie a. c.: „Biserica şi unitatea sufletească a neamului", conferinţă ţinută de A. Nanu, prof. la Şcoala Normală „Andrei Şaguna". Partea artistică executată de corul Academiei Teologice.

2. Luni, 24 Ianuarie a. c.: „Biserica ca factor naţional în trecutul nostru", conferinţă ţinută de Gheorghe Maior, prof. la Şcoala Normală „Andrei Şaguna". Partea artistică executată de corul Academiei Teologice.

3. Miercuri, 26 Ianuarie a. c.: „Cum a ştiut Biserica neamului să-şi crească fiii săi", conferinţă ţinută de Dr. Nicolae Tărchilă, prof. la Academia Teologică. Partea artistică executată de corul Academiei Teologice.

II. Cursul de igienă:

4. Luni, 31 Ianuarie a. c.: „Tuberculoza" (cu proiecţiuni), conferinţă ţinută de Dr. Liviu Ionaşiu, medic primar, director la Spitalul de boli mintale. Partea artistică executată de corul Şcoalei Normale „A. Şaguna".

5. Miercuri, 2 Februarie a. c.: „Îngrijirea copiilor" (cu proiecţiuni), conferinţă ţinută de Dr. Iosif Stoichiţia, inspector general sanitar. Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr".

III. Cursul de psihologie:

6. Luni, 7 Februarie a. c.: „Despre igienă şi profilaxie mintală", conferinţă ţinută de Dr. Gh. Preda, inspector general sanitar. Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr".

7. Miercuri, 9 Februarie a. c.: „Foloasele ce le poate aduce un dispensar neuro-psihiatric", conferinţă ţinută de Dr. Gh. Preda, inspector general sanitar. Partea artistică, executată de corul Academiei Teologice.

IV. Cursul literar:

8. Luni, 14 Februarie a. c.: „Poeţii români de astăzi", conferinţă ţinută de Alexandru Dima, profesor la Liceul „Gh. Lazăr". Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr".

9. Miercuri, 16 Februarie a. c.: „Subiect rezervat", conferinţă ţinută de Ecaterina Săndulescu, profesoară la Liceul de fete „Domniţa Ileana". Partea artistică, executată de corul Liceului de fete „Domniţa Ileana".

V. Cursul juridic:

10. Luni, 21 Februarie a. c.: „Periculozitate şi pedeapsă", conferinţă ţinută de Gh. Chiriac, procuror la Tribunalul Sibiu. Partea artistică, executată de corul Şcoalei primare Nr. 1 de băieţi.

11. Miercuri, 23 Februarie a. c.: „Confecţionarea şi interpretarea legilor", conferinţă ţinută de Dr. Simeon Mitea, şef de serviciu la primăria municipiului Sibiu. Partea artistică, executată de corul Şcoalei primare Nr. 2 „Dr. C. Angelescu".

VI. Cursul economic:

12. Luni, 28 Februarie a. c.: „Valoarea capitalului animal şi importanţa lui pentru economia naţională", conferinţă ţinută de Dr. N. Cristea, prim medic veterinar al jud. Sibiu. Partea artistică, executată de corul Şcoalei primare Nr. 4.

13. Miercuri, 2 Martie a. c.: „Cum putem mări producţiunea agricolă a ţării, mai mult prin mijloace proprii decât prin investiţii de noui capitaluri", conferinţă ţinută de Traian Suciu-Sibianu, directorul serviciului

agricol al județului Sibiu. Partea artistică executată de corul Liceului Comercial de băieți.

14. Luni, 7 Martie a. c.: „Problema populației", conferință ținută de Iulian Dumitru, profesor la Liceul Comercial de băieți. Partea artistică, executată de corul Liceului Comercial de băieți.

15. Miercuri, 9 Martie a. c.: „Negoț și meserie", conferință ținută de Nicolae Martin, prof., vicepreșed. desp. jud. Sibiu al „Astrei". Partea artistică, executată de corul Ucenicelor.

16. Luni, 14 Martie a. c.: „Românismul și cooperația", conferință ținută de Mina Grădinar, inspector al cooperației. Partea artistică, executată de corul Reuniunii meseriașilor români din Sibiu.

VII. Cursul de educație:

17. Miercuri, 16 Martie a. c.: „Educație și nevoi sociale", conferință ținută de Dr. Lucian Bologa, profesor la Școala Normală „Andrei Șaguna". Partea artistică, executată de corul Școalei Normale „A Șaguna".

18 Luni, 21 Martie a. c.: „Straja Țării și educația tineretului", conferință ținută de Ioan Dragomir, secretarul desp. jud. Sibiu al „Astrei". Partea artistică, executată de corul Școalei primare Nr. 1 de fete „Regina Maria".

VIII. Cursul de istorie națională:

19. Miercuri, 23 Martie a. c.: „Regele Ferdinand", conferință ținută de I. Popa, directorul Liceului „Gh. Lazăr". Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr".

20. Luni, 28 Martie a. c.: „M. Sa Regina Maria", conferință ținută de Elena Mihăilescu, profesoară la Liceul de fete „Domnița Ileana". Partea artistică, executată de corul Școalei Normale „Andrei Șaguna".

21. Miercuri, 30 Martie a. c.: „M. S. Regele Carol II.", conferință ținută de Ioan Isac, profesor la Liceul „Gh. Lazăr". Partea artistică, executată de corul Liceului „Gh. Lazăr".

*

Planul de organizare a școalelor țărănești ale Regionalei Bănățene a „Astrei". De însemnătatea și rodnicia școlilor țărănești s'au convins mai de mult și despărțămintele Banatului, care n'au fost de loc lipsite de acest nou și viu instrument educativ. De când s'a înființat Regionala „Astrei" însă, preocupările disparate au început a fi adunate într'un mănunchiu și privite din punctul de vedere al intereselor întregului ținut. O concepție de ansamblu s'a putut instaura deci alcătuindu-se pentru școalele țărănești un *plan de organizare* unitar pentru tot cuprinsul Regionalei. El prevede mai întâi *localitățile* unde urmează a se înființa astfel de școale. La *Oravița* se deschide o școală pentru femei și alta pentru bărbați, la *Orșova* pentru femei, la *Lugoj* pentru bărbați, la *Belinț* pentru femei, la *Lipova* pentru bărbați, la *Timișoara* pentru femei, la *Sânicolaul-Mare* pentru bărbați (seria II. a cursurilor dela *Lipova*). Se fixează de asemeni *numărul auditorilor și felul lor de recrutare*. Vor fi 25—30 auditori, recrutați câte 2—3 de comună; îndeplinind următoarele condiții: *a)* o bună reputație morală în comună, *b)* să aibă o gospodărie proprie, *c)* o situație materială cel puțin mijlocie, *d)* vârsta de 23—40 de ani. Cursurile vor dura o lună în două serii: una dela 10 Ianuarie—5 Februarie, alta dela 11 Februarie—15 Martie. Programa cursurilor cuprinde *pentru bărbați: cul-*

tură națională, cultură civică, cultură agricolă, educație cooperatistă, igienă, educație morală și artistică; pentru femei: cultură națională, gospodărie casnică, cultură agricolă, țesut și brodat, igiena, educație morală și artistică, reuniuni femeiești. Conducătorii se caută dintre elementele cele mai vii și dinamice, conferențiarii dintre intelectualii care știu să facă pe ascultători să trăiască cunoștințele pe care le împărtășesc.

Planul de organizare al Regionalei Bănățene cu multă grijă alcătuit, a și început a fi realizat cu școalele dela Oravița, despre care referăm în altă parte a acestei rubrici. *al. d.*

*

O nouă școală țărănească la Oravița. Sub auspiciile regionalei „*Astra Bănățeană*", despărțământul Oravița de sub conducerea neobosită a prof. *Ilie Rusmir* și-a deschis la sfârșitul lui Ianuarie noile lui școli țărănești în fostul edificiu Novac, proprietatea liceului „General Dragalina". Reprezentanți ai autorităților împreună cu conducătorii au participat la serbarea de deschidere. Vor fi două școale țărănești: una pentru țărance cu 28 eleve, alta pentru țărani cu 28 elevi. Durata cursurilor: o lună. Despărțământul are a se mândri cu o nouă izbândă.

•

Revista Regionalei Bănățene: „Luceafărul". Ca pretutindeni în noile ținute desrobite, în ultimii ani mai ales, o mișcare literară din cele mai vii a început să se înfiripeze din inițiativa în special a tinerilor scriitori de pe aceste meleaguri. Activând mai întâi pe lângă revistele mai de seamă ce apăreau, ei s'au constituit apoi în Asociații menite să ofere un cadru mai larg și mai organizat de activitate. Așa s'au întâmplat lucrurile și în Banat, unde sentimentul mândriei regionale e mai viu și năzuințele spirituale mai entuziaste. Revista în care toată această sbatere a tinereții scriitoricești se oglindea, era „*Luceafărul*", care timp de doi ani și jumătate apărea îmbelșugată de rod, cu nume de multe ori necunoscute, dar pline de avânt, cu realizări ce dovedeau entuziasm pentru fapte creatoare. Cu un cuvânt, era în revista Timișoarei un zumzet de roiu de albine harnice, care pregăteau modest, dar sigur mierea unei producții spirituale regionale.

In urma întemeierii Regionalei Bănățene a „Astrei", printr'unul din acele frumoase și înalte acte de înțelegere între apostolii culturii, „Luceafărul" și-a unit puterile-i tinerești cu cele ale „Asociațiunii" și a devenit organul oficial al Regionalei. Nu a părăsit prin aceasta vechile lui preocupări literare. Ultimul număr de pe Noemvrie—Decemvrie aduce pe lângă lucrări doctrinare *(Traian Topliceanu:* Necesitatea primatului spiritualității în Banat și *Dr. Iosif Nemoianu:* Problema generațiilor viitoare în Banat), versuri originale și mai ales o frumoasă recoltă de culegeri populare adăogându-i apoi o parte oficială închinată cuvântărilor ținute la Adunarea Generală dela Timișoara și planului de organizare a școalelor țărănești din Banat.

Am dori „Luceafărului" să oglindească mai mult activitatea despărțămintelor bănățene relevând faptele de cultură ce se produc acolo și numind pe oamenii cari jertfesc necunoscuți pe altarul culturii. *al. d.*

*

Sectarii, *roman de I. Agârbiceanu*. Ed. „Cugetarea". Pr. 80 Lei.

In harnica şi românească editură „Cugetarea", a apărut zilele acestea noua lucrare a d-lui I. Agârbiceanu, „Sectarii", un volum de 360 pag. După „Răbojul lui s. Petru", e a doua scriere a autorului, în care se descriu noile moravuri de după unire, instăpânite în viaţa publică a României Mari. Împlinirea idealului vechiu naţional prin unire, lipsa altuia nou, care să se fi instăpânit dela începutul unirii, iureşul dat de către cetăţenii Statului naţional pentru acapararea bunurilor materiale ale vieţii, au adus o decadenţă a moravurilor în multe domenii ale vieţii publice, dar mai ales în cel politic.

Partidele politice s'au dovedit a fi lipsite de idealism, oamenii înregimentaţi în ele, alergând numai după interesele lor personale.

In chipul acesta, societatea românească s'a sfăşiat, s'a împărţit în bisericuţe. Oamenii s'au înduşmănit în aşa măsură încât, mai ales în oraşele de provincie, au rupt orice legătură de prietenie, zădărnicind orice acţiune de ordin cultural sau naţional.

Clubul politic a crescut tipuri nouă de cetăţeni, cari aşteaptă totul dela partid când va veni la putere. Clientela electorală, care nu mai cugetă, nu mai munceşte efectiv, a ajuns la o mentalitate sectară, declarând duşmani ai Patriei pe toţi cei cari nu sunt sub acelaşi steag cu ei.

Societatea românească, divizată în partide sectare, e descrisă în ultima lucrare a d-lui Agârbiceanu, „publicul" românesc din oraşul „Zăvorâţi".

E o satiră socială, deşi în partea cea mai mare a romanului, sunt zugrăvite stările reale, atât de întristătoare pentru viaţa publică românească din cele două decenii de după unire.

„Sectarii" vor rămâne o zugrăvire a decadenţei sociale la care au contribuit în aşa de mare măsură partidele politice.

Tipurile de „sectari" descrise în volum, se plimbă prin toate oraşele României şi umplu cluburile politice. Lucrarea poate fi şi o chemare de revenire la stări sociale, de care România are nevoe.

Bibliografie.

Arhiva, (Iaşi) a. XLIV (1937), Nr. 3—4.

Cultura Creştină, (Blaj) a. XVII, Nr. 10—12.

„Dacia Istorică", (Cluj) a. I, Nr. 1, 2, 3.

Făt Frumos, (Cernăuţi) a. XII, Nr. 9—12.

Gazeta Cărţilor, (Ploeşti) a. IV, Nr. 9—12. 13—14.

Gând Românesc, (Cluj) a. Nr.

„Gregorianum", (Roma) a. XVIII, vol. XVIII.

Hotarul, (Arad) a. IV, Nr. 9—11.

Innoirea, (Arad) a. I, Nr. 7—8, 9.

Izvorașul, (Bistriţa-Mehedinţi) a. XVI, Nr. 10, 11—12.

Neamul Românesc p. Popor, (Vălenii de Munte) a. XXV, Nr. 24, a. XXVI, Nr. 1—2, 3.

Nepünkés nyelvünk, (Izeges) a. IX, Nr. 7—10.

Plugarul, (Brăila) a. X, Nr. 11—12.

Poetul, (Chişinău) a. I, Nr. 1 (3).

Ramuri, (Craiova) a. XXIX, Nr. 9-10.

Revista Teologică, (Sibiu) a. XXVIII, Nr. 1, 2.

„Revue de Transylvanie", (Cluj) a. III, Nr. 4.

România aeriană, (Bucureşti) a. XI, Nr. 12, a. XII. Nr. 1.

Satul, (Bucureşti) a. VIII, Nr. 85, 86.

Scoala Țărănească, (Bucureşti) a. I, Nr. 12.

Sic Cogito... (Cluj) a. VII, Nr. 12.

Solia, (Rebrişoara-Năsăud) a. II, Nr. 7—10, 11—12.

Timpul Provinciei, (Arad) a. I, Nr. 12, 13.

Vatra, (Craiova) a. III, Nr. 2.

Viaţa Basarabiei, (Chişinău) a. VI, Nr. 12.

Viaţa Literară, (Bucureşti) a. XI, Nr. 13.

Calendarul dela Blaj, 1938.